

Tarihe Giriş

Tarihin Tanımı : Geçmişte yaşamış insan topluluklarının birbirleriyle olan ilişkilerini, savaş ve barışlarını, kültürlerini, medeniyetlerini, sosyo – ekonomik yapılarını belgelere dayanarak, yer ve zaman göstererek, sebep – sonuç ilişkisi içerisinde inceleyen ve objektif olarak açıklayan bir bilimdir.

Tarihin Konusu : İnsan faaliyetleri ve bu faaliyetlerin sonucu içerir. İnsan faaliyetleri önce düşünce olarak ortaya çıkar, daha sonra uygulama alanına konulması ile olgu ve olaylar şekline dönüşür.

Olgu : Fetih hareketi, nüfus artışı...

Olay : İstanbul'un fethi, bir çocuğun doğumu...

TARİHİ OLAYLARIN ÖZELLİKLERİ

- * Konusu insan geçmiştir.
- * Tarihin kanunu yoktur.
- * Olayları neden – sonuç ilişkileri içerisinde ele alır. (Bu özellik tarihe bilimsellik kazandırır.)
- * Olayları yer ve zaman belirterek ifade eder. (Tarihi hikaye olmaktan çıkarır.)
- * Tarih ele aldığı olayları o günün şartlarına göre değerlendirir ve açıklar. (Tarihe objektiflik kazandırır.)
- * Tarihin deneyi, tekrarı, gözlemi yoktur.
- * Tarihteki olayların her biri diğerinin ya sonucu ya sebebidir.

Belgelere dayanarak olayları açıklar. (Tarihe doğruluk ve kesinlik kazandırır.)

TARİHİN YARDIMCI BİLİMLERİ

Coğrafya : Yer bilimi

Arkeoloji : Kazı bilimi (özellikle tarih öncesi dönemlerin incelemesinde)

Antropoloji : Irk bilimi

Etnografya : Öz kültür bilimi

Paleografya : Yazı bilimi

Numizmatik (Meskukat) : Para bilimi

Diplomasi : Belge bilimi (Devletler arası resmi yazışmaları, belgeleri inceler.)

Sosyoloji : Toplum bilimi

Kronoloji : Takvim bilimi

Filoloji : Dil bilimi

Heraldik : Arma bilimi

Sigiliografya : Mühür bilimi

TARİH YAZICILIĞININ GEÇİRDİĞİ AŞAMALAR

* Hikayeci (Nakilci) Tarih : Olaylar hikayeler şeklinde, mübalağalı biçimde ele alınır. Sebep sonuç ilişkisi yoktur.

* Öğretici Tarih (Pragmatik) : Olaylardan ders çıkarmak suretiyle, toplumun ahlak ve karakterini geliştirmeyi amaçlar. Kahramanlar ön plana çıkartılır.

* Sosyal Tarih : Olayların hissi yönlerini dikkate almadan açıklayan tarih anlayışıdır.

* Neden–Nasılıcı (Bilimsel) Tarih : Olaylar, sebep – sonuç ilişkisi içinde, neden ve nasıl sorularına cevap aranarak incelenir.

* Kronik Tarih : Her yılın olayları arasında herhangi bir bağlantı gözetilmeden arka arkaya sıralanır.

* Not: Tarih yazıcılığı Hitit Krallarının tutturduğu yıllıklarla (anal) başlar.

TARİH ÇEŞİTLERİ

* Zamana Göre : İlkçağ uygarlıkları, ortaçağda Avrupa ...

* Mekana Göre : Orta Asya Türk Tarihi, Türkiye Tarihi...

* Konuya Göre : Siyasi Tarih, Kültür Tarihi, Sanat Tarihi, Spor Tarihi...

TAKVİM

* Güneş yılı esaslı : 365 gün 6 saattir. Mısırlılar bulmuştur.

* Ay yılı esaslı : 354 gündür. Sümerler bulmuştur.

TÜRKLERİN TARİH BOYUNCA KULLANDIĞI TAKVİMLER

* 12 Hayvanlı Takvim : Güneş yılı esaslıdır. Her yıla bir hayvan ismi verilir. 12 aydan oluşur. Hunlar, Göktürkler, Uygurlar, Kırgızlar, Moğollar vs. tarafından kullanılmıştır. Başlangıcı yoktur.

* Hicri Takvim : Ay yılı esaslıdır. İlk kez Hz. Ömer zamanında kullanılmaya başlanmıştır. Hicret başlangıcıdır.

* Celali Takvim : Büyük Selçuklu Devleti'nde Melikşah zamanında ayrıca Harzemşahlar ve Babürler tarafından da kullanılmıştır. Güneş yılı esaslıdır. İran kökenlidir. (1079)

* Rumi (Mali) Takvim : Güneş yılı esaslı bir takvimdir. Osmanlılarda IV. Mehmet zamanında kullanılmaya başlanmıştır. Sadece ekonomik alanda kullanılmıştır. Tanzimatla beraber resmileşerek yaygınlaşmıştır. Hicret başlangıcıdır.

* Miladi Takvim : 1 Ocak 1926'dan itibaren kullanılmaya başlanmıştır. Mısırlılar bulmuş, Yunan ve Romalılar geliştirmiştir. Hz. İsa'nın doğumu (Milat – 0) başlangıç kabul edilmiştir.

TARİHİN ÇAĞLARA AYRILMASI

* Tarih Öncesi (Prehistorik) Devirler

.. Taş Devri :

§ Eski taş (Paleolitik) : Araç – gereç yapımı yoktur. İnsanlar toplayıcılıkla geçinmektedirler. En ilkel ve en uzun dönemdir.

§ Orta taş (Mezolitik): Araç – gereç yapımı başlamıştır. Toplayıcılık yanında avcılık başlamış, mağaralara çekilmişler. Resim ve kabartma eserlere (güzel sanatların ilk örnekleri) rastlanmıştır. Ateş, devrin sonlarına doğru bulunmuştur.

§ Yeni taş (neolitik) : Toprakta araç – gereç yapımı başlamış, seramik sanatının temeli

atılmıştır. Üreticilikle birlikte yerleşik hayat başlamıştır. Hayvanlar evcilleştirilmiş, Dolmen ve Menhirler yapılmıştır.

Not : Cilalıtış ile bakır devri arasındaki geçiş dönemine “Kalkolitik devir” denilir.

“ Maden Devri :

§ Bakır Devri: bakır altın gümüş gibi madenler işlenmiştir.

§ Tunç Devri : İlk site devletleri, ardından büyük devletler kuruldu.

§ Demir Devri : devrin sonunda ateş bulundu.

Not-1: Tarih öncesi dönemlerin devirlere ayrılmasında, kullanılan araç-gereçlere dikkat edilir.

Not-2: Tarih öncesi dönemlere karanlık devirler de denir.

Not-3: Bütün devirler bütün toplumlarda aynı anda yaşanmamıştır.

Not-4: Her toplum bütün devirleri sırasıyla yaşamamıştır.

Not-5: Devlet düşüncesinin ortaya çıkması Tunç devrindedir.

Not-6: İnsanların ihtiyaçları icatları ortaya çıkarmıştır.

Programcı Notu : Tarih öncesi dönemlere karanlık devirler denilmesi, tarih devirlerinin (hepsinin olmasa bile) sırayla yaşandığı iddiası, Devlet düşüncesinin ortaya çıkması ifadesi ve insanların ihtiyaçları icatları ortaya çıkarmıştır ifadesi resmi tarihe aittir. Bu görüşleri kabul etmeyen kaynaklar mevcuttur, program içinde yeri geldikçe bu kaynaklardaki bilgiler aktarılacaktır.

“ Tarihi Çağlar : Tarihi çağlara ayırmanın bilimsel bir yönü yoktur, öğrenmeyi ve araştırmayı kolaylaştırmak içindir. Önemli toplumsal ve ekonomik olaylar çağ başlangıcı kabul edilmiştir.

§ İlkçağ : (Yazının bulunması M.Ö. 3000 – Kavimler Göçü 375)

§ Ortaçağ : (Kavimler Göçü 375 – İstanbul’un Fethi 1453)

§ Yeniçağ : (İstanbul’un Fethi 1453 – Fransız İhtilali 1789)

§ Yakınçağ : (Fransız İhtilali 1789 -)

İLKÇAĞ MEDENİYETLERİ

ÇİN MEDENİYETİ:

Sülalelerce yönetilir. Çin’de iki türlü mimari gelişmiştir. Askeri mimari (Çin Seddi), Dini mimari (Budist tapınakları). Çinicilik, porselen, seramik gibi sanatlar, maden az olduğu için gelişmiştir. Matbaa, kâğıt, barut, pusula, çini mürekkep, ilk kez Çin’de bulunmuştur. Budizm, Taoizm, Konfüçyüs, Maniheizm gibi dinler yaygındır. Çin’de tarih yazıcılığı gelişmiştir. Türkler hakkında ilk bilgiler Çin kaynaklarında mevcuttu

HİNT MEDENİYETİ:

Hindistan’da güçlü bir devlet, önemli bir medeniyet ve bir millet anlayışı oluşmamıştır.

Sebepleri:

- * Çok değişik din, dil ırk, mezhep vs.’den insanların bulunması.
- * İklimin çok sıcak olması.
- * Kast sistemi (Dünyanın en katı sınıf farklılığı), Brahmanlar (din adamları), Kışatriyalar (asiller), Vaysiyalar (esnaf, tüccar, çiftçi), Südralar (köylüler, işçiler; paryalar [köleler]).

Not: Hindistan’da Veda dini, Brahmanizm, Budizm, Taoizm, Konfüçyüs, Mani Hinduizm gibi dinler görülür.

İSKİT MEDENİYETİ (SAKA) :

Önce Orta Asya'da görülen İskitler, Karadeniz'in kuzeyindeki bozkırlara gelerek yerleşmişlerdir. Atlı göçebe yaşamışlar, hayvancılıkla uğraşmışlardır. Alper Tunga ve Şu adlı destanları vardır. Anadolu'ya kadar akınlarda bulunmuşlardır. Bilinen ilk Türk topluluğudur.

MEZOPOTAMYA MEDENİYETLERİ

* Güneydoğu Anadolu Torosları'ndan başlayarak Basra Körfezi'ne dökülen Fırat ile Dicle Nehirleri arasından kalan bölgeye Mezopotamya denir.

* Mezopotamya medeniyeti, başta Anadolu, Ege ve Mısır medeniyetleri olmak üzere birçok medeniyeti etkilemiştir.

SÜMERLER:

* Orta Asya kökenlidirler. M.Ö. 4000 yılında güney Mezopotamya'ya gelmişlerdir.

* Şehir devletleri halinde yaşamışlardır. (Ur, Uruk, Kiş, Lagaş, Nippur)

* Rahip – Kral özelliği görülür.

* Çok tanrılı inanç vardır, ahiret inançları zayıftır.

* Ziggurat denilen çok katlı, çok amaçlı tapınakları vardır.

* M.Ö. 3000 yılında çivi yazısını bulmuş ve tarihi çağları başlatmışlardır.

* Urukagina kanunları tarihte bilinen ilk yazılı kanunlardır. (Bilinen ilk hukuk devleti Sümerler).

* Kanunlar hafiftir ve fidye esası vardır.

* Gılgamış, Yaratılış, Tufan gibi dini nitelikli destanları vardır.

* Herkes askerdir.

* Taş olmadığı için kalıcı mimari eserleri yoktur.

* Astronomi, takvim, matematik gelişmiştir.

AKADLAR:

* Sami kökenlidirler.

* Akade adlı başkentleri vardır. (Tarihte bilinen ilk merkezi devlet veya imparatorluktur.)

* İlk düzenli ordu Akadlar'da görülür.

* Tarım gelişmiştir. Su kanalları yapmışlardır.

* Zafer anıtı ve Agade tapınakları mimari eserleridir.

BABİLLER:

* Sami kökenlidirler. Başkent Babil'dur.

* Hammurabi kanunları ilk anayasa niteliğindeki kanunlardır.

* Daha serttir ve "kısas"a dayalıdır.

* Hammurabi kanunları, Mezopotamya'nın Samileştirilmesini amaçlar.

* Rahip-Kral özelliğine son vermiş, ilk dünyevi devlet, ilk mutlak krallığı kurmuştur.

* Yahudiler, II. Babil devleti zamanında sürgün edilmiştir.

* Babil Asma Bahçeleri ve Babil Kulesi meşhurdur.

ASURLAR:

* Merkez Ninova'dır.

* Kuzey Mezopotamya'da kurulmuştur. Bölge tarıma elverişli olmadığı için ticaretle uğraşmışlardır.

* Anadolu'nun içlerine kadar (Kayseri – Kültepe) gelmişler, koloniler kurmuşlar ve burada çivi yazılı tabletler bırakmışlardır.

* Anadolu'da tarihi çağları başlatan ve ilk yazıyı getiren Asurlar'dır.

* İlk sömürge imparatorluğudur.

* Asur kanunları çok sert ve vahşidir.

* İlk kütüphane Ninova'da kurulmuştur.

ELAMLAR:

Başkentleri Sus'tur. Sami kökenlidirler. Önemli bir varlık ortaya koyamamışlardır.

İRAN MEDENİYETİ:

* İran'da ilk Partlar, sonra Medler yaşamıştır. M.Ö. 6. y.y.'da Persler Medler'i yıkmışlardır.

* Çok büyük bir imparatorluk kurmuşlardır. (İndus Nehri'nden Ege Denizi'ne, Kafkaslardan Basra Körfezi'ne kadar)

- * Ülkeyi “satraplık” denilen eyaletlere ayırmışlardır.
- * Ticaret gelişmiştir. (Ticaret yolları üzerinde oldukları için)
- * Tarihte bilinen ilk posta teşkilatını kurmuşlardır.
- * Zerdüştlük dini (ateşperest) hâkimdir.
- * Büyük İskender son vermiştir.

İBRANİ MEDENİYETİ:

- * Sami kökenlidirler merkezleri Kudüs’tür.
- * Dinleri Musevilikdir. (Milli bir din). Tanrılarına Yahova, kitaplarına Tevrat denir.
- * Bilinen ilk tek tanrılı dindir. Hz. Süleyman zamanında büyük bir devlet haline gelmişlerdir. Babiller zamanında başlayan sürgün hayatları birkaç bin yıl devam etmiştir.
- * Hz. Süleyman Mabedi önemli eserlerindedir.

FENİKE MEDENİYETİ

- * Sami kökenlidirler.
- * Kuruldukları bölge Lübnan çevresidir.
- * Tarımdan ziyade denizcilik ve deniz ticaretinde gelişip koloniler kurmuşlardır.
- * Şehir devletleri halinde yaşamışlardır. (Sidon, Biblos, Sayda, Sur)
- * Kolonilerine sadece ekonomik amaçlarla gittikleri için uzun süre tutunamamışlardır.
- * Alfabeyi (harf yazısı) ilk kez Fenikeliler bulmuştur. (Daha sonra İyon, Yunan ve Romalılar geliştirmiştir, Latin Alfabesi oluşmuştur.)

MISIR MEDENİYETİ:

- * Kapalı bir bölge olduğu ve toplumun tutuculuğundan dolayı çevreden fazla etkilenmemişler, bu yüzden tarih öncesi dönemleri sırasıyla yaşan tek toplumdur.
- * Önceleri Nom (veya Nomos) denilen şehir devletleri vardır. Sonraları merkezi krallık gerçekleşmiştir.
- * Değişik hanedanlar yönetime hâkimdir.
- * Firavunlar tanrı – Kral özelliği gösterirler. (Bu özelliklerinden dolayı hukuk sistemi gelişmemiştir.)
- * Çok tanrılı dinler görülür.
- * İlk vezirlik (kâtip) sistemi Mısırlılarda görülür.
- * Ahiret inancı kuvvetlidir. Bu nedenle mumyacılık ve anıt-mezar (piramit) yapımı gelişmiştir.
- * Tıp, eczacılık, kimya, matematik, geometri, takvim, hiyeroglif (resim yazısı) gelişmiştir.
- * M.Ö. 1280’de Hititler ile yaptıkları ve Suriye’yi paylaştıkları “Kadeş Antlaşması” bilinen ilk dostluk ve ittifak, aynı zamanda ilk yazılı antlaşmadır.
- * Keops, Kefren önemli piramitlerdir.

ANADOLU MEDENİYETLERİ:

- * Anadolu’da yontma taş dönemini aydınlatan ilk kalıntılar Antalya’da Karain ve Beldibi mağaralarında bulunmuştur.
- * Cıraltaş dönemini aydınlatan eserlere ise Konya-Çatalhöyük, Burdur-Hacılar’da rastlanır.
- * Önemli yerleşim yerleri olarak Kayseri –Kültepe, Çanakkale-Truva, Yozgat-Alişar sayılabilir.

HİTİTLER (ETİLER) :

- * Anadolu medeniyetinin temelini oluştururlar.
- * M.Ö. 2 bin yılında Anadolu’da Kızılırmak çevresine yerleşmişlerdir.
- * Şehir devletlerinden merkezi krallığa geçmişlerdir.
- * Merkez Hattuşaş’tır. (Çorum – Boğazköy).
- * Hükümdarlar rahip-kral özelliği gösterirler.
- * Tavananna denilen kraliçe yönetimde etkilidir.
- * Soylulardan oluşan “Pankuş Meclisi” önemli kararların alınmasında etkilidir. (Meşrutiyet rejiminin ilk örneği.)
- * Çok tanrılı din vardır. Bu dönemde Anadolu’ya “Bin tanrı ili” denir. Ahiret inançları zayıftır.
- * Aile hukuku gelişmiştir. (Medeni hukukun temelini atmışlar. Çivi ve resim yazılarını kullanmışlardır. (Anadolu’da tarihi çağlar Asurlar’ın yazıyı geliştirmesiyle başlar.)

- * Frigyalılar tarafından yıkılmışlardır.
- * Anadolu'da demir çağını başlatmışlardır.
- * Yıllıklar (Anal) tutmaları ile tarih yazıcılığını başlatmışlardır.
- * İvriz ve Yazılıkaya Kabartmaları önemli eserlerindedir.

FRİGYALILAR

- * Merkez Gordion'dur. (Ankara – Polatlı) Bir iç batı Anadolu medeniyetidir.
- * Tarım çok önemli olduğu için tarıma dayalı cezalar çok ağırdır.
- * Kuyumculuk, önemli ticaret yolları üzerinde olmaları nedeniyle gelişmiştir.
- * Müzik, kaya mimarisi ve dokuma alanlarında ilerlemişlerdir. (Tapates adıyla bilinen halı ve kilimler)
- * Kimmerler son vermiştir.
- * Kibele tapınakları, Midas'ın mezarı önemli eserleridir.

URARTULAR:

- * Başkent Tuşpa (Van)'dır.
- * Tarım ve hayvancılık gelişmiştir. (Su kanalları yapmışlardır.)
- * İlk barajları yapmışlardır.
- * Ahiret inancı vardır.
- * Madencilik gelişmiştir.
- * Ev şeklinde mezarlar vardır.
- * Medler ortadan kaldırmıştır.

LİDYALILAR:

- * Sard merkezli bir Batı Anadolu medeniyetidir.
- * Kral Yolu denilen Efes – Ninova arasındaki ticaret yolu, Doğu – Batı arasında ticaretin ve kültürel etkileşimin hızlanmasını sağlamıştır.
- * İlk parayı kullanan Lidyalılar'dır. (M.Ö.) 700
- * Paralı askerleri vardır. Orduya önem vermemeleri çabuk yıkılmalarında etkilidir.

İYONYALILAR (AKALAR) :

- * Akalar tarafından M.Ö. 1200'de Batı Anadolu'da oluşturulan bir medeniyettir.
- * Şehir devletleri halinde yaşamışlardır. (İzmir, Efes, Milet, Foça)
- * Ticaret yollarının bitiş noktasında bulunmaları, tarım ve deniz ticareti sayesinde zenginleşmeleri sonucunda kültürel ve bilim yönüyle Anadolu medeniyetlerinin en gelişmişini oluşturmuşlardır.
- * Koloniler kurmuşlar ve kolonilerine yerleşme amacıyla gitmişlerdir.
- * Şehir devletleri halinde yaşamaları, bilim adamlarının yetişmesine uygun özgür düşünce ortamına zemin hazırlamıştır.
- * Tıpta Hipokrat, tarihte Herodot, felsefede Diyojen, matematikte Pisagor, Tales gibi bilim adamları yetişmiştir.
- * İnsan şeklinde düşündükleri çok tanrılı din anlayışı vardır.
- * Persler tarafından İyonyalılara son verilmiştir.
- * Mimaride İyon nizamını geliştirmişlerdir. (Örnek: Efes harabeleri)

EGE MEDENİYETLERİ

GİRİT MEDENİYETİ:

- * Ege medeniyetlerinin temelini oluşturmuşlardır.
- * İlk denizciler Giritliler'dir.
- * Mimaride gelişmişler, çok katlı saraylar yapmışlardır. (Knossos).
- * M.Ö. 1400'lerde Aka (Miken), M.Ö. 1200'de Dor istilasına uğramışlardır.

MİKEN MEDENİYETİ:

- * M.Ö. 2000'de Akalar tarafından kurulmuştur.
- * Savaşçı bir toplumdur.
- * Mora yarımadası, Yunanistan, Girit ve Kıbrıs'ı işgal etmişlerdir.
- * Deniz ticaretinde gelişmişlerdir.
- * Kuyu mezarları önemli eserleridir.
- * Boğazların hâkimiyeti için Truvalılarla yaptıkları savaşlar (Truva Savaşları) meşhurdur.

YUNAN MEDENİYETİ:

- * M.Ö. 1200 yılında Dorlar tarafından kurulmuştur.

- * “ Polis” denilen şehir devletleri halinde yaşamışlardır.
- * Atina, Tebai, Korint, Sparta, Larissa gibi şehir devletleri vardır.
- * Polislerin başında “Tiran” denilen krallar vardır.
- * Denizcilikte ilerlemişler ve koloncilik faaliyetlerinde bulunmuşlardır. (Yerleşme amacıyla gitmişlerdir.)
- * Başta Zeus olmak üzere Olympos dağında oturan tanrıları adına düzenledikleri yarışmalar olimpiyatların temelini oluşturmuştur.
- * Felsefede Aristo, Eflatun, edebiyatta Homeros (İlyada ve Odisse), tarihte, Tukitides önemli bilim adamlarıdır.
- * Alfabe ve takvime katkıda bulunmuşlardır.
- * Atina’da sınıf farklılıklarından doğan huzursuzlukları gidermek amacıyla yapılan Dragon, Solon ve Klitenes kanunları Atina’yı “Demokrasinin beşiği” yapmıştır.

HELLEN MEDENİYETİ:

- * Makedonyalı İskender, İyonya şehir devletlerini Pers istilasından kurtarmak için M.Ö. 334 yılında Doğu (Asya) seferine çıkar.
- Seferine Sonuçları:
 - * Anadolu, İran, Mezopotamya ve Mısır ele geçirilerek Perslere son verilmiştir.
 - * Doğu ve batı kültürünün karışmasıyla “Helenizm” doğmuştur.
 - * Doğu – Batı ticareti ve kültürel etkileşimi artmıştır.
 - * Önemli kültür ve ticaret merkezleri kurulmuştur. (İskenderiye, İskenderun)
 - * Doğu’nun dini anlayışından etkilenilmiştir. (rahip-kral)
 - * Helenizm medeniyetinin doğmasında Yunan, Anadolu, İran, Mezopotamya ve Mısır medeniyetlerinin etkisi olmuştur.
 - * Helenizm, Roma ve İslam medeniyetini etkilemiştir.
 - * İskender’in ölümünden sonra ülke Makedonya, Asya ve Mısır krallıkları olmak üzere üçe ayrılmıştır.
 - * Asya Krallığı’nın egemen olduğu Anadolu’da aynı zamanla yeni krallıklar ortaya çıktı. (Bitanya, Bergama, Kapadokya ve Pontus krallıkları.)
 - * Bergama’daki Zeus Tapınağı ve Asklepion Sağlık Merkezi önemli gelişmelerdendir.

ROMA MEDENİYETİ:

- * Roma’da; krallık, cumhuriyet ve imparatorluk devirleri görülür.
- * Sınıf farklılıkları vardır. Patriciler (Asiller), Plepler (vatandaş), Köleler.
- * Günümüz Avrupa hukukunun temelini 12 Levha Kanunları oluşturur.
- * Latin alfabesi ve Miladi Takvim’e son şeklini vermişlerdir.
- * Lejyon denilen paralı, disiplinli orduları vardır.
- * Önceleri tarım yaygın iken, Akdeniz havzasını ele geçirmeleri ile ticaret gelişmiştir.
- Kartaca ile yaklaşık yüzyıl süren Pön Savaşları yapılmıştır.
 - * Çok tanrılı inanç vardır.
 - * MS. 313’te Milano Fermanı ile Hıristiyanlık serbest bırakılmıştır.
 - * Çiçero (Hitabet), Tilus, Takitus (Tarih) önemli ilmi şahsiyetlerdir.
 - * İstanbul’da; Ayasofya, Bozdoğan Kemerli, Yerebatan Sarayı, Çemberlitaş, Ankara’da Augustus Tapınağı, Roma Hamamı, Antalya’da; Aspendos Tiyatrosu, Niğde’de Roma Havuzu gibi eserler bırakmışlar, mimaride çok gelişmişlerdir.
 - * 395’te Kavimler göçü sonucu Doğu – Batı diye ikiye ayrılmışlardır.
 - * 476’da Batı Roma, 1453’te Doğu Roma yıkılmıştır.

ORTAASYA TÜRK TARİHİ

İslamiyet’ten Önce Orta Asya’da Kurulan Türk Devletleri Türkler’in İlk Ana Yurdu

Türkler’in ilk ana yurdu Orat Asya’da; Batı’da Hazar Denizi’nden Doğu’da Kingan Dağları’na, Kuzey’de Altay Dağları’ndan Güney’de Hindukuş ve Karanlık Dağları’na kadar uzanan bölgedir.

Bu bölge, coğrafi yapısı ve iklim şartlarının da elverişli olması nedeniyle Türkler tarafından Ana Yurt olarak tercih edilmiştir.

Göçebe kültürünün sonucunda şu durumlar ortaya çıkmıştır.

- *Merkezi yapı güçlenememiş,
- *Teşkilatçı özellik gelişmemiş,
- *Mimari ve şehircilik ortaya çıkmamış,
- *Ekonomi, hayvancılığa dayalı kalmış,
- *Askeri yapıysa gelişmiştir.

Türkler'in Orta Asya'dan Göç Etmenlerinin Nedenleri :

- *Topraklarının tarıma elverişsiz olması,
- *Hayvanlar için otlakların yetersiz olması,
- *İklim koşullarının değişmesi nedeniyle kuraklık ve şiddetli kış yaşanması,
- *Türk boyları ve yabancı kavimlerle yapılan mücadelelerdir.

Asya Hun (Büyük Hun) Devleti

Merkez Ötügen olmak üzere Orhun ve Selenga nehirleri çevresinde kuruldu. Tarihte bilinen ilk Türk devletidir. Devletin kurucusu ve ilk hükümdarı Teoman'dır. Çinlilere karşı seferler yaptılar, Çinliler de bu seferleri durdurmak için Çin Seddi'ni yapmak zorunda kalmışlardır. Teoman'ın oğlu Meta Han döneminde; diğer Türk devletlerine de örnek olacak "onluk sistem"e dayalı ilk düzenli Türk ordusu kuruldu.

Asya Hun Devleti'nin Yıkılışı

Mete Han'ın ölümünden sonra oğulları ülkeyi iyi yönetemediler.

Çin entrikaları ve bu devletle yapılan savaşlar ülkeyi zayıflattı.

İpek Yolu'nun Çin kontrolüne geçmesi nedeniyle Hun ekonomisi bozuldu.

Artan Çin baskısı nedeniyle ülke iyice zayıflayarak Doğu ve Batı olarak ikiye ayrıldı.

Kavimler Göçü :

Çin baskısından kaçan Kuzey Hunları, M.S. 375'de Batı'ya göç etmeye başladılar. Hun göçleri sonunda Karadeniz'in Kuzeyi'ndeki Germen kavimleri Batı'ya göç etti. Doğu Germen kavimlerinin göçü sonucunda , Roma İmparatorluğu, M.S. 395 tarihinde, Doğu ve Batı olmak üzere ikiye ayrıldı.

UYARI : Avrupa'ya ve Anadolu'ya ilk Türk akını bu dönemde düzenlenmiştir. Bu akınlar Anadolu'ya yerleşme ve yurt edinme amacı taşımamaktadır.

Avrupa Hun Devleti

M.S. 400'lerde başkent Etzelburg olmak üzere Avrupa Hun Devleti kuruldu. Bu sırada Hun hükümdarı Balamir'di.

Avrupa Hunları'nın en ünlü hükümdarı Attila'dır.

Attila, 447 yılında büyük bir ordu ile Doğu Roma (Bizans) üzerine yürüdü ve onları vergiye bağladı.

451 yılında Batı Roma İmparatorluğu üzerine ve 452 yılında da İtalya üzerien iki büyük sefer yaptı.

Göktürk Devleti552'de Avarlar'a karşı isyan ederek, Bumin Kağan önderliğinde Ötügen merkez olmak üzere kuruldu. Tarihte Türk ismini devlet isimlerinde kullanan ilk topluluktur. Bumin Kağan'ın yerine geçen Mukan Kağan zamanında devlet en parlak dönemini yaşadı. İstemi Yabgu döneminde Bizans ile Sasani Devleti'ne karşı büyük mücadeleler yapıldı. Göktürk Devleti, Çin entrikaları sonucu, 582 yılında Doğu ve Batı Göktürkler olarak ikiye ayrıldı.

UYARI : Bu dönemde İpek Yolu, Göktürk, Sasani ve Bizans Devletleri'ni karşı karşıya getirmiştir. İlk Türk-Bizans ittifakı Sasaniler'e karşı bu dönemde olmuştur (571). Hedef doğu-batı ticaretini ele geçirmektir.

II. Göktürk (Kutluk) Devleti

682 yılında Kutluk Kağan önderliğinde kuruldu.

Ünlü hükümdarları Bilge Kağan döneminde, vezirleri Kültigin ve Tonyukuk ile birlikte, en parlak dönemlerini yaşadılar. Bilge Kağan'ın ölümünden sonra zayıflayarak Basmil, Karluk ve Uygurlar'ın isyanı sonucu yıkıldılar.

UYARI : Türk tarihinin ve Türk edebiyatının ilk yazılı kaynağı olarak kabul edilen Orhun yazıtları bu dönemde yazılmıştır. Bu yazıtlarda Göktürk Tarihi ve Türk Uygarlığı hakkında önemli bilgiler verilmektedir.

Uygur Devleti

Yerleşik yaşamı benimseyen ilk Türk topluluğudur.

Budizm ve Maniheizm'i benimsediler.

Çin'den sonra matbaayı geliştirerek ikinci kez kullanılan ve hareketli harfleri icat ettiler.

840 yılında Kırgız Türkleri tarafından yıkıldılar.

UYARI : Budizm ve Maniheizm Uygurların hem mimari alanında hem de savaşçı özelliklerini kaybetmelerinde etkili olmuştur.

Kırgızlar, Uygurları yıkarak Türk yurdunun Moğollar'ın eline geçmesine neden olmuşlardır. Bu yüzden Türk tarihinde olumsuz anılmışlardır.

Avarlar

En ünlü hükümdarları Bayan Kağan döneminde Doğu Roam İmparatorluğu üzerien bir çok sefer yaptılar.

Sasanilerle birleşerek ilk defa İstanbul'u kuşattılar fakat ele geçiremediler.

Hristiyanlığı kabul eden Türk topluluklarındandırlar.

İstanbul'u ikinci defa kuşattılar fakat bundaki başarısızlıkları zayıflamalarına sebep oldu ve 805 yılında Franklar'ın saldırısı sonucunda yıkıldılar.

UYARI : İslamiyet'i kabul eden boylar bugünkü Kazan Türklerinin temelini oluşturur.

Bulgarlar

Orta Asya'dan ve Oğuzlar'dan koparak Batı'ya göç eden kabilelerin birleşmesiyle oluştu.

Bir kısım Bulgar Türkleri Volga Nehri çevresine gelerek İdil (Volga) Bulgar Devleti'ni kurdular.

Bu devlet 1236 yılında Altın Ordu Devleti tarafından yıkıldı.

Türk boylarına gelen diğer Bulgar Türkleri burada Tuna Bulgar Devleti'ni kurdular. Tuna Bulgarları zamanla Slavlaşarak ve IX. yüzyılda da Hristiyanlığı kabul ederek tarih sahnesinden silindiler.

Hazarlar

Hazar Türkleri tarafından Karadeniz'in kuzeyi ile Kafkaysa arasında kuruldu.

Hz. Ömer ve Hz. Osman zamanında İslam ordusu ile mücadele ettiler.

Hazar Türkleri, Museviliği kabul eden ilk Türk topluluğu olduklarından İslamiyet'in Avrupa'da yayılmamasında etkili oldular.

UYARI : Museviliği daha çok merkez yönetiminde bulunanlar kabul etmişlerdir. Halk arasında ise daha çok Hristiyanlık, Müslümanlık ve Şamanizm görülür.

Macarlar

Macar boyları Peçenek baskısı sonunda bugünkü Macaristan'a yerleştiler.

Avrupa'nın batısına ve güneyine akınlar yaptılar.

995 yılında Germen Kralı'nın karşı akını sonucunda büyük yenilgi aldılar.

Bu tarihten itibaren yavaş yavaş Hristiyanlaşarak kültürel özelliklerini kaybettiler.

UYARI : Macarlar, Hristiyanlığın Katolik mezhebini benimseyen tek Türk boyudur.

Dinlerindeki değişim devlet yapılarına yansımış, boylar birliğine dayalı siyasi yapıdan, krallık sistemine dayalı bir yapıya geçmişlerdir.

Macarlar aynı zamanda, Germenlerin Balkanlara inmesi ve Balkanlardaki Slavlarla kuzeydeki Slavların birleşmesini engellemişlerdir.

Peçenekler

Göktürk ve Uygur hakimiyetinde yaşadıkdan sonra, X. yüzyılda Batı'ya göç ettiler. Macar ve Rus tarihinde etkili oldular.

XI. yüzyılda Hristiyanlığı kabul ettiler.

Malazgirt Savaşı'nda Oğuzlarla birlikte Bizans ordusunda yer aldılar. 1091 'de Kıpçaklarla yaptıkları bir savaşta yenildiler ve giderek dağıldılar.

UYARI: Peçenekler, Bizans ordusunda ücretli asker olarak görev almıştır. Bizans, Peçenekler'in bazılarını da Anadolu'ya yerleştirmiştir.

Kıpçaklar (Kumanlar)

Kıpçaklar, XI. yüzyılın başlarında Moğollar'ın baskısıyla Orta Asya'dan göç ederek Doğu Avrupa'ya geldiler.

Ruslarla büyük mücadeleler sonucunda Ruslar'ın Karadeniz'e inmelerini engellediler. Zamanla ortadan kalktılar.

UYARI : Kıpçakların Seyhun Irmağı boylarında Oğuzlarla yaptıkları savaşlar, Dede Korkut Hikayeleri'ne konu olmuştur.

Oğuzlar

Oğuzlar başta Selçuklu ve Osmanlı olmak üzere daha bir çok Türk devletinin kurucuları olarak bilinirler.

Göktürk Devleti yıkıldıktan sonra Uygurların hakimiyeti altına girdiler.

Uygurların yıkılmasından sonra başkent Yenikent olmak üzere devlet kurdular.

Malazgirt Savaşı'nda, Bizans ordusunda yer aldılar.

UYARI : Oğuzların tarihte büyük devletlerin kuruluşunda etkili olmaları Türk toplulukları içinde en önemli boy kabul edilmelerine neden olmuştur. Türk toplulukları içinde İslamiyet'i kabul eden Oğuzlara "Türkmen" denilmiştir.

Uzların bir kısmı Hristiyanlığı kabul ederek Hristiyanlaşmışlar, Kafkasya'nın güneyine inen diğer bir kısmı ise İslamiyet'i kabul ederek Müslümanlaşmışlardır.

Türgeş Devleti

I. ve II. Göktürk Devletleri hakimiyetinde yaşadıkları VII. yüzyılda Balasagun merkez olmak üzere devletlerini kurdular.

Sulu Kağan önderliğinde Emevilerle uzun yıllar mücadele ettiler.

Yerleşik yaşamı benimsediler ve tarihte parayı kullanan ilk Türk topluluğu oldular.

766 yılında Karluklar tarafından hakimiyetlerine son verildi.

UYARI: İslamiyet'in Orta Asya'da yayılmasını bir süre engellemişler böylece Orta Asya Türkleri'nin Araplaşmasını önlemişlerdir.

Karluklar

VI. yüzyılda Doğu Göktürk Devleti'ne bağlı olarak, Altay Dağları'nın batısında Kara İrtiş Nehri boylarında yaşadılar.

Talas Savaşı'nda Müslümanlar'ın tarafını tutarak Orta Asya'nın Çinlileşmemesinde önemli rol oynadılar.

Talas Savaşı'ndan sonra İslamiyet'i kabul ederek Müslüman olan ilk Türk boylarından biri oldular.

Sabirler

Ural Dağları'nın Güneyine ve Kuzey Kafkasya'ya yerleştiler.

VI. yüzyıldan itibaren Doğu Avrupa'ya kadar inerek bu bölgedeki Bizans ve Sasani Devleti ile mücadele ettiler.

557 yılında Avarlarla yaptıkları savaşta yenilip, bu tarihten itibaren gittikçe zayıflayarak tarih sahnesinden silindiler.

Sibirya bölgesi, Sibirlerin bu bölgede yaşamalarından dolayı bu adı almıştır.

İlk Türk Devletlerinde Kültür ve Uygarlık

Devlet Yönetimi

Uygurlar dışında bütün Türk Devletleri göçebe devlet şeklinde yaşamışlardır.

Aileler obaları, obalar boyları, boylar ise budunları meydana getirirdi.

Devlet, hanedanın ortak malı kabul edilirdi.

Hakanın yetkileri "Kurultay" denilen danışma meclisi ile sınırlandırılmıştı.

UYARI : Bu durum Türk devletlerinde taht mücadelelerine sebep olmuştur. Bu yüzden Türk devletleri çok kısa sürelerde yıkılmıştır. Devlet kuzey-güney, doğu-batı, sağ-sol olmak üzere

ikiye ayrılırdı. Sağı hükümdarlar yönetirdi. Senede iki kez toplanan Kurultay adı verilen bir meclis vardır. Boy beylerinden oluşurdu. Önemli kararlar alınırdı. Kurultay, Türklerde askeri yapıda demokrasinin olduğunu gösterir.

Hukuk

İslamiyet öncesinde kurulan Türk devletlerinde yazılı hukuk kurallarına rastlanmaz. Genelde, sosyal hayatı düzenleyen sözlü hukuk kuralları yani töreler baskındır. Devlet yapısında töreyi uygulayan adalet teşkilatının başı hükümdardır. Töre hükümleri ile çok ağır cezalar verildiği görülmüştür.

Ordu

İlk Türk devletlerinde kadın-erkek her Türk asker sayılırdı. İlk düzenli Türk ordusu Asya Hun İmparatoru Mete Han tarafından kuruldu. Ordunun başında başbuğ denilen başkomutan bulunurdu. Türkler savaşlarda en çok sahte ricat denilen geri çekilme taktiğini uygulayarak başarılı oldular. UYARI : Mete Han tarafından kurulan ordu, Türk Kara Kuvvetleri'nin temeli olarak kabul edilmiş ve Çin, Moğol, İran, Bizans ve Roma'yı da etkilemiştir.

Din

Tek bir tanrının varlığına inanılmış, Tanrı'ya "tengri" adı verilmişti. Bu tanrı Gök tanrı olarak da bilinmekteydi. Doğa da bir takım gizli güçlere inanılırdı. Şamanizm yani iyi ruh ile kötü ruhun varlığına inanılan bir inançta yaygındı. Öldükten sonra yaşama inanç vardı. UYARI : İslamiyet öncesi Türklerde görülen tek Tanrı inancı, İslamiyet'in kabul edilmesinde etkili olmuştur. Bu Türklerde öldükten sonra yaşama inanılır, mezarlara Balbal'lar dikilirdi. (Balbal, öldürülen düşman sayısı kadar dikilirdi.)

Ekonomik Hayat

Bozkır kültürünün bir sonucu olarak göçebe ve yarı göçebe bir hayat sürmüşlerdir. Göçebe hayatın bir sonucu olarak hayvancılık zorunlu geçim kaynağı olmuştur. Bununla birlikte balıkçılık, tarım ve yağmacılık da ekonomik hayatta önemli yer almıştır.

Dil ve Edebiyat

Türklerde görülen en eski dil Göktürkçe ve alfabe olarak da Göktürk alfabesidir. VII. yüzyılda Göktürkler tarafından Göktürk alfabesi ile yazılan Orhun kitabeleri bilinen en eski Türk yazıtları olarak kabul edilir. Uygurlar da Uygur alfabesini kullanmışlar ayrıca hareketli harfleri bulmuş ve matbaayı kullanmışlardır.

Bilim ve Sanat

Oniki hayvanlı Türk takvimini meydana getirmişlerdir. Bilim adamlarından meydana gelen ve Keneş Meclisi adı verilen bir meclisi meydana getirmişlerdir. Göçebe hayat sürdürdükleri için taşınabilir sanat eserleri olarak kemer, kılıç, at koşumu gibi el sanatları ile uğraşmışlardır. Uygurlar döneminde Maniheist mabetler yapılmış, mezar anıtları ve saray yapılarına da rastlanmıştır.

İSLAM TARİHİ

Dünyanın Durumu

Arap Yarımadası'nın kuzeyinde Bizans İmparatorluğu, Doğu'da Sasani Devleti, Mısır'da Romalılar, Orta Asya'da Göktürk Devleti, Avrupa'da Kavimler Göçü sonrasında Batı Roma İmparatorluğu yıkılmıştı.

Arap Yarımadası'nın Durumu

Arap yarımadası; Uzak Doğu, Afrika ve Akdeniz ülkeleri arasındaki ticaret yolu üzerinde köprü görevi yapmaktaydı.

En yaygın din çok tanrılı putperestlikti.

Bu dinin en büyük putları olan Lat, Menat, Hubel ve Uzza, Hz. İbrahim'in yapmış olduğu Kabe'de bulunmaktaydı.

Arap Yarımadası'nın en önemli bölgesi; Mekke ve Medine'nin de içinde bulunduğu Hicaz bölgesiydi.

Mekke'ye V. yüzyıldan itibaren Hz. İsmail soyundan gelen Kureyş Kabilesi hakimdi.

Hz. Muhammed Dönemi

Hz. Muhammed'in Doğuşundan İlk Vahye

Hz. Muhammed 570 yılında Mekke'de dünyaya geldi.

25 yaşında Hz. Hatice ile evlendi.

610 yılında Hz. Cebrail, kendisine Kur'an-ı Kerim'in ilk ayetlerini getirdi.

Ona ilk inananlar, eşi Hz. Hatice, amcasının oğlu Ali, Mekke'li tüccarlardan Ebubekir ve azat ettiği kölesi Zeyd'di.

621'de Medine'li 12 Müslüman Hz. Muhammed'e biat etti.

Hicret

622 yılında Mekke'li Müslümanlar artan baskıdan kurtulmak ve İslamiyet'i yaymak amacıyla Mekke'den Medine'ye göç ettiler.

Medine'liler de Akabe Biat'ından sonra Müslümanlar'ı kendi şehirlerine çağırmışlardı.

Hicret sonunda İslamiyet daha güvenli bir ortamda yayılma olanağı buldu.

Hicret sonunda Medine halkı üç gruba ayrıldı: Muhacirler, Ensar ve Yahudiler.

Siyasi ve askeri bakımdan Hz. Muhammed'in liderliği kabul edildi.

Hz. Muhammed'in Savaşları

Bedir

Bedir savaşı Medineli Müslümanlarla Mekkeliler arasında yapılan ilk savaştır.

624 yılında Bedir Kuyusu çevresinde yapılmıştır.

Savaş Müslümanlar'ın zaferi ile sonuçlandı.

Savaş sonunda, diğer İslam Devletleri içinde örnek oluşturacak ganimet paylaşma geleneği başladı.

Savaşta ele geçirilen Mekke'li esirler, Müslümanlar'a okuma yazma öğretme koşuluyla serbest bırakıldı.

Bedir Zaferi ile birlikte bedir Kuyuları ve Şam ticaret yolu Müslümanlar'ın eline geçti.

Uhud

Bedir Savaşı'nın Müslümanlar'ın zaferi ile bitmesi üzerine Ebu Süfyan komutasındaki Mekkeliler, Bedir Savaşı'nın intikamını almak amacıyla 625 yılında Medine üzerine yürüdü.

700 kişiden oluşan İslam ordusu da Uhud Dağı'nın olduğu yere geldi ve bu dağın eteklerine okçular yerleştirip savaşa başlandı.

Savaşı tam Müslümanlar kazanmak üzereyken, okçuların yerlerini terketmeleri ile savaşın kaderi Müslümanlar'ın aleyhine değişti ve islam ordusu ilk yenilgisini almış oldu.

UYARI : Bu savaşın sonucu İslamiyet'in yayılmasına engel olmadı. Müslümanlar Uhud Savaşı'nda yenilmesine rağmen İslamiyet yayılmasını devam ettirmişti. Hz. Muhammed, Mekke ve Medine arasında yaşayan kabilelerle iyi geçinerek Mekke'yi siyasi açıdan yalnız bırakma politikası izlemiştir.

Hendek

Mekkeliler Uhud galibiyeti ile istedikleri sonuca ulaşamamış, İslamiyet'in hızla yayılmasını önleyememişlerdi.

İslamiyet'i tamamen yok etmek isteyen Mekkeliler, Ebu Süfyan komutasında yeni bir orduyla, 627 yılında Medine üzerine yürüdüler.

İran'lı Salman-ı Farisi'nin önerisi üzerine şehrin etrafına hendek kazıldı.

Mekkeliler alışık olmadıkları bu savunma tekniği karşısında geri dönmek zorunda kaldılar.

Hendek Savaşı Mekkeliler'in, Müslümanlar üzerine son saldırısı oldu. Bu savaştan sonra Müslümanlar saldırı gücü elde ederken Mekkeli müşrikler savunmaya çekildiler.

Hudeybiye Barışı

Müslümanlar hac vazifesini yerie getirmek amacıyla 1500 kişiyle Mekke'ye doğru yola çıktı.

Hudeybiye Kuyusu'na gelindiğinde Mekkelilerle bir antlaşma yapıldı. Bu antlaşmaya göre;

1. Taraflar birbirleri ile 10 yıl süreyle savaşmayacaklar,
2. Arap kabileleri istedikleri tarafa geçebilecekler ancak iki taraf da kendisine bağlı olan kabileye askeri yardımda bulunmayacak,
3. Velisinin izni olmayan Mekkeli bir genç, İslamiyet'i kabul etmesi halinde Medine'ye alınmayacak fakat Müslümanlar'dan Mekke tarafına geçen olursa kabul edilecek,
4. Müslümanlar hac ziyaretini ertesi yıl da yerine getirebileceklerdi.

Hayber'in Fethi

Hız. Muhammed, 629 yılında Şam kervan yolu üzerinde bulunan Yahudi yerleşim yeri olan Hayber Kalesi'ne sefer düzenledi.

Hayber'de bulunan Yahudilerin Şam ticaret yolunda Müslüman ticaret kervanlarına zarar vermesi ve Yahudilerin Mekkelileri kışkırtarak Hendek Savaşı'na sebep olmaları nedeniyle kale kuşatıldı.

Kale kısa sürede Müslümanlar'ın eline geçti ve Şam ticaret yolunun güvenliği sağlanmış oldu.

Bu fetih sonunda Yahudilerden ilk defa haraç vergisi alındı.

UYARI : Bu fetihden sonra Arabistan Yarımadası'nda Müslümanlar'a olumsuz etkide bulunabilecek önemli Yahudi yerleşim bölgesi kalmadı.

Hayber, Müslümanlar'ın fethettiği ilk yerdir. Böylece İslam Devleti'nde fetih politikası başlamıştır.

Mu'te Seferi

İslamiyet'in ilk yıllarında İslamiyet'e davet edilen Gassaniler, bu davet için gönderilen elçiyi öldürmüşlerdi.

629 yılında bir Müslüman keşif kolu Gassanilerce pusuya düşürülüp öldürülmüştü.

Hız. Muhammed, Gassaniler üzerine kalabalık bir ordu gönderdi.

İslam ordusu Lut Gölü'nün güneyinde Gassaniler'i himaye eden Bizans ordusu ile çarpıştı, savaş Müslümanlar'ın aleyhine sonuçlandı.

UYARI : Gassaniler Bizans'la sınır komşusuydu. Gassaniler bu yüzden Bizans'ın etkisinde kaldıkları için Hristiyanlığı kabul etmişlerdir. Mu'te Savaşı Müslümanlarla Bizans ordusu arasında yapılan ilk savaş olarak kabul edilmektedir.

Mekke'nin Fethi

Hz. Muhammed, 630 yılında büyük bir ordu ile Mekke üzerine yürüdü.

Mekke üzerien yürümesinin sebebi Mekkeliler'in Hudeybiye Barış Antlaşması'nın maddelerini ihlal etmesiydi.

Mekkeliler Hz. Muhammed'e karşı koyamayacaklarını anlayınca, Müslümanlar önemli bir direnişle karşılaşmadan şehre girdi.

Hz. Muhammed Kabe'ye gelerek bütün putları kırdırdı.

Fetih'ten sonra Mekkeliler kitleler halinde İslamiyet'i kabul etti.

Huneyn Savaşı

Mekke'nin fethinden sonra civardaki bazı putperest kabileler, başta Havazin Kabilesi olmak üzere Mekke'yi geri almak için 630 yılında Huneyn denilen yerde toplanmaya başlamışlardı.

Hz. Muhammed büyük bir ordu ile Huneyn Vadisi'ne yürüdü.

Yapılan savaşta İslam ordusu zafer kazandı.

Bu savaşta putperestlere Taif kenti yardım etmişti.

UYARI : Huneyn Savaşı ile Arap Yarımadası'ndaki son putperest tehlike önlendi.

Taif Seferi

Huneyn Savaşı'nda Taifliler'in putperestlere yardım etmesi üzerine, Hz. Muhammed 630 yılında Taif üzerine bir sefer düzenledi.

Müslümanlar Taif Kenti'ni kuşattılar, fakat surlarla çevrili kenti alamadılar.

Ertesi yıl Taifliler elçi göndererek İslamiyet'i kabul ettiler.

UYARI : Böylece, Hz. Muhammed döneminde Hicaz tamamen Müslümanlaştı.

Tebük Seferi

Bizans İmparatoru Heraklius'un Arabistan üzerine büyük bir sefer yapacağı haberinin alınması üzerine,

Hız. Muhammed 631 yılında 30.000 kişilik bir ordu ile Bizanslıları durdurmak için yola çıktı.

Tebük denilen yere geldiğinde haberin asılsız olduğu anlaşıldı.

Tebük seferi sırasında, bölgedeki bir çok Arap kabilesi İslamiyet'i kabul ettiği için, sefer Müslümanlar açısından faydalı oldu.

UYARI : Tebük Seferi ile Gassaniler'in Müslüman olması ve Suriye fetihleri için ortam hazırlamıştır.

Veda Haccı ve Hz. Muhammed'in Son Yılları

Hız. Muhammed 632 tarihinde hac görevini yerine getirmek için 125 bin kişilik bir toplulukla Mekke'ye geldi.

peygamber Müslümanlar'a Kur'an'ın tamamlandığını bildirdi.

Hız. Muhammed'in bu haccına "Veda Haccı", okuduğu hutbeye de "Veda Hutbesi" denir. Hutbede, Peygamber insanlara Allah'tan başka ilah olmadığını, kadınlara ve kölelere iyi muamele edilmesini, Cahiliye Devri'nden kalma kan davalarından vazgeçilmesini söyledi.

Hız Muhammed Medine'ye döndükten sonra hastalanarak 8 Haziran 632'de 63 yaşında vefat etti.

Arap Yarımadası'nda putperestliksona ermiş İslamiyet yayılmış, siyasal birlik sağlanmış, İslam Devleti'nin temelleri de atılmıştı.

Dört Halife Dönemi

Hız. Ebubekir Dönemi

Hız. Muhammed'in ölümü üzerine Hız. Ebubekir 632 yılında halife seçildi.

Bu arada Arabistan'da bazı kabileler dinden dönmüş, Yemen'de de yalacı peygamberler ortaya çıkmıştı.

Halid Bin Velid komutasındaki İslam ordusu Yemen'e gönderilerek yalancı peygamberler ortadan kaldırıldı.

Başka bir İslam ordusu Irak ve Suriye üzerine gönderildi.

634 yılında yapılan Yermuk Savaşı ile Bizans orduları yenildi ve Suriye kapıları Müslümanlar'a açıldı.

Hız. Ebubekirdöneminde Kur'an-ı Kerim'in ayetleri toplandı ve bir kitap haline getirildi.

Hız. Ebubekir 634 yılında hastalandı ve 63 yaşında vefat etti.

UYARI : Hız. Muhammed'in yaymış olduğu İslamiyet, Hız. Ebubekir döneminde iyice köklemiştir.

Hız. Ömer Dönemi

Hız. Ebubekir'in vefatı üzerine 634 yılında Hız. Ömer halife seçildi.

635 yılında yapılan Ecnadin Savaşı sonunda İslam orduları galip geldi ve Suriye Müslümanlar'ın denetimine girdi.

UYARI : Bu savaşla İran yolu Müslümanlar'a açıldı.

Suriye'nin yanı sıra Filistin ve Kudüs de denetim altına alındı.

UYARI : Suriye'nin denetim altına alınması ile birlikte İslam dünyası Anadolu ile komşu olmuştur.

632 yılında Amr İbn-ül As komutasındaki İslam ordusu, Bizans'ın elinde bulunan Mısır'ı fethetti.

UYARI : Mısır'ın alınması ile İslamiyet ilk defa Kuzey Afrika'da yayılmaya başladı. Böylece, Bizans İmparatorluğu'nun Kuzey Afrika'daki egemenliği sarsıldı.

634 yılında Ebu Ubeyde komutasındaki İslam ordusu Köprü Savaşı'nda Sasani'lere yenildi. Sa'd Bin Ebi Vakkas komutasında yeni bir ordu , 636 yılında Kadisiye Savaşı'nda Sasani ordusunu yendi ve bütün Irak'ı ele geçirdi.

UYARI : Bu dönemde, Suriye, Filistin ve Kudüs'ün Müslümanlar tarafından alınması ile Bizans'ın Orta Doğu'daki varlığı sona erdi.

Sasani ordusu, 642 yılında yapılan Nihavend Savaşı ile tekrar yenildi. Bu savaş ile Sasani Devleti sona erdi.

Hız. Ömer Dönemindeki Teşkilatlanma Çalışmaları

Hız. Ömer zamanında bir çok fetihler yapıldığı için devlette teşkilatlanmaya olan ihtiyaç arttı.

Teşkilatlanmada Sasani ve Bizans etkisi görülür.

Mali ve askeri özellik taşıyan ilk "divan örgütü" kuruldu.

Fethedilen yerler, ilk defa yönetim birimlerine ayrıldı.

Adli teşkilatlanmaya önem verildi.

İslam Devleti'nde ilk kadı bu dönemde atandı.

Hicri takvim düzenlendi.

Hız. Osman Dönemi

Hız. Ömer'in ölümü üzerine 644 tarihinde, Emevi soyundan Hız. Osman halife seçildi.

Abdullah Bin Sa'd komutasında İslam ordusu Tunus bölgesini aldı.

Suriye valisi Muaviye, 649 yılında Kıbrıs, Rodos ve Girit'i fethetti.

Azerbaycan'ın fethi tamamlandı.

Trablusgarp, Tunus, Horasan ve Harezmi ele geçirildi.

Kur'an-ı Kerim çoğaltıldı.

UYARI : Bu, Kur'an-ın değişmeden günümüze kadar gelmesini sağladı.

Hiz. Osman Emevi kökenli olduğu için kendi sülalesinden olan kişileri devlet içinde önemli mevkilere getirdi.

UYARI : Bu durum İslam dünyasında ileride ortaya çıkacak ayrılıklar için zemin oluşturmuştur.

Hiz. Osman, 656 yılında bir ayaklanma sırasında öldürüldü.

Hiz. Ali Dönemi

Hiz. Osman'ın ölümü üzerine Hiz. Muhammed'in damadı ve amcası Ebu Talib'in oğlu olan Hiz. Ali halife seçildi. Hiz. Ali'nin halifeliği Emeviler sülalesinin hoşuna gitmedi.

656 yılında iki taraf Kufe şehri yakınlarında bir araya geldi.

Yapılan savaşta Hiz. Ali galip geldi.

UYARI :Bu olaydan sonra Hiz. Ali güvenlik gerekçesiyle devletin merkezini Kufe'ye taşıdı. Böylece, İslam Devleti'nin merkezi ilk defa değişti.

Hiz. Ali, 657 yılında Muaviye'nin üzerine yürüdü.

Sıffin Savaşı'nda Muaviye'nin hile yapması üzerine sonuç alınamadı ve hakeme başvuruldu.

UYARI : Bu savaş Müslümanlar arasında yapılan ilk savaştır.

Hakem Olayı

Sıffin Savaşı'nda bir sonuç alınamayınca taraflar, iki taraftan da seçilecek birer hakemin kararına başvurmayı gerekli gördü.

Hz. Ali'nin hakemi Ebu Musa el-Eş'ari, Muaviye'nin hakemi ise Amr İbn-ül As oldu.

Hakemler Muaviye'nin entrikası sonucu onu halife seçti.

Müslümanlar üç gruba ayrıldı.

1. Hz. Ali taraftarları; Şiiler
2. Muaviye taraftarları; Sunniler
3. Tarafsızlar (Hariciler)

UYARI : Bu olayla İslam dünyasında ilk ayrılıklar başlamış ve mezhep ayrılıklarının temeli atılmıştır.

Hariciler'in ayaklanması sonunda 661 yılında Hz. Ali öldürüldü.

UYARI : Hz. Ali döneminde Müslümanlar arasında yapılan savaşlardan dolayı fetihler durgun geçmiş ve Tunus kaybedilmiştir.

Emeviler Dönemi

Muaviye Dönemi

Hz. Osman zamanında Şam valiliğine getirilen Muaviye, 661 yılında halife oldu.

Muaviye Emevi Devleti'nin ilk hükümdarıdır.

Bu dönemde halifelik seçim sisteminden çıkarılarak saltanat haline getirildi.

İstanbul kuşatıldı fakat alınamadı.

UYARI : İslam tarihinde ilk defa Emeviler İstanbul'u kuşatmıştır.

Ölmeden önce oğlu Yezid'i halife tayin etti ve böylece halifelik resmen saltanat haline geldi.

Yezid Dönemi

Muaviye 680 yılında öldükten sonra yerine oğlu Yezid halife oldu.

Kufeliler de Hz. Hüseyin'i halife seçtiler.

UYARI : Bu dönemde Kuzey Afrika'nın fethi tamamlanmasına rağmen, Berberilerin ayaklanması ile bölge tekrar elden çıkmıştır. Kuzey Afrika ancak Abdülmelik zamanında kontrol altına alınabilmiştir.

Yezid ve Hz. Hüseyin taraftarları 681 yılında Kerbela denilen yerde karşılaştı ve Hz. Hüseyin ve taraftarları, Yezid ordusu tarafından öldürüldü.

İslamiyet toplumu bu olaydan sonra Sunniler ve Şiiiler olarak ikiye ayrıldı.

Abdülmelik Dönemi

Yezid'in 683 yılında ölmesi ile II. Muaviye halife oldu.

II. Muaviye, 685 yılında halifeliği Abdülmelik'e bıraktı.

Bizans, Kuzey Afrika, Anadolu ve Hindistan üzerine seferler düzenlendi.

UYARI : Bu fetihler sırasında Kuzey Afrika'da yaşayan Berberiler kitleler halinde İslamiyet'i kabul etmeye başladılar.

Bizanslar, Kuzey Afrika'dan tamamen çıkartılarak sınırlar, Atlas Okyanusu'na dayandırıldı.

Arapça resmi dil oldu ve ilk İslam parası olan sikke bastırıldı.

UYARI : Böylece İslam Devleti'nin ekonomisi Bizans ve Sasani etkisinden kurtulmaya başlamıştır.

Velid Dönemi

Abdülmelik'in 705 yılında ölümü üzerine oğlu Velid halife oldu.

Tarık Bin Ziyad komutasında İspanya'ya geçildi.

711 yılında Kadisk'de Vizigot ordusu yenilgiye uğratıldı.

UYARI : Puvatya Savaşı (732) ile Müslümanlar'ın Avrupa'daki ilerleyişı duruduruldu.

Şarl Martel ile 732 tarihinde yapılan Puvatya Savaşı'nda yenilindi ve İspanya'ya geri ekilindi.

Emevi Devleti'nin Yıkılışı

1. Devlet yönetiminde meydana gelen bozukluklar
2. Emeviler'in Arap milliyetçiliği yaparak Müslümanlar arasında ikilik çıkarmaları

UYARI : Bu politikalarından dolayı İranlılar ve Türkler Emeviler'e karşı sürekli ayaklanmışlar ve yıkılmalarında etkili olmuşlardır. rnek olarak Horasan valisi Kuteybe Bin Müslim'in isyanını verebiliriz.

3. Halifelerin, fetihlerde ordunun başında bulunmayıp, saraya kapanmaları
4. Abbasoğulları'nın, Emeviler aleyhinde propagandaları
5. Muaviye ve Yezid döneminde Müslümanlar'a ve Hz. Muhammed'in soyundan gelenlere yapılan kötü muameleler
6. Şii ve Harici grupların aleyhte çalışmaları

Abbasiler Dönemi

Abbasi Hükümdarları

Ebu'l Abbas Dönemi

Abbasi Devleti, Hz. Muhammed'in amcası Abbas'ın torunlarından Ebu'l Abbas tarafından 750 tarihinde kuruldu.

Abbasi hükümdarları, Emeviler gibi Arap üstünlüğüne dayalı bir devlet kurmadılar.

Ebu'l Musa, Haşimiye şehrini devlet merkezi yaptı, iç karışıklıklarla uğraştı, kanlı bir şekilde siyasi birliği sağladı.

UYARI : Ebu'l Abbas, siyasi birliği sağlarken yaptığı çalışmalar yüzünden "Seffah" (kan dökücü) lakabını almıştır.

Ebu Cafer El- Mansur Dönemi

Ebu Cafer El-Mansur, 754 yılında halife oldu.

754 yılında Abbasi Devleti'nin başkenti Bağdat'a taşındı.

751 yılında Çinlilerle Talas savaşı yapıldı.

Bu dönemde kültür hareketleri oldukça ilerledi.

Harun Reşit Dönemi

Harun Reşit, 786 yılında Abbasi Devleti'nin başına geçti.

Bu dönem Abbasilerin en parlak dönemi oldu.

UYARI : Binbir Gece Masalları'nda geçen Bağdat halifesi Harun Reşit'tir. Binbir Gece Masalları'nda özellikle bu dönemdeki İslam hazinesinin zenginliği vurgulanır.

Anadolu'ya akınlar yapıldı, İstanbul kuşatıldı fakat başarılı olunamadı.

Bu dönemde de iç isyanlar sürdü.

Me'mun Dönemi

Harun Reşit'in ölümü üzerine yerine oğlu Emin geçti.

Kısa süre sonra yerine Harun Reşit'in diğer oğlu Me'mun geçti.

Mu'tezile Mezhebi bu dönemde ortaya çıktı.

Bu dönemde Antik Çağ Yunan eserleri Arapça'ya çevrildi.

UYARI : Arap-İslam Devleti kültür ve sanat alanında dışarıdan (Helenizm'den) en çok bu dönemde etkilenmiştir.

Mu'tasım Dönemi

Me'mun'un ölümü üzerine 833 yılında kardeşi Mu'tasım halife oldu.

Bizans sınırlarında "Avasım" denilen Türk ordugahları kurdurdu.

UYARI : Avasım kentlerinin oluşturulma nedeni; İslam dünyasına karşı Bizans saldırılarını kırmaktır.

Mu'tasım'ın ölümü üzerine merkez otorite zayıfladı.

UYARI : Türkler'in sınır boylarında, yerleşim yerlerinden uzak bölgelerde Emir'ül Ümera görevi verilerek merkezden uzaklaştırılmasının ve ordugahlarda toplanmasının nedenleri savaşçı özelliklerini kaybetmelerini önlemek ve merkezde tehlike oluşturmalarını engellemektir.

Devlete bağlı Tavaif-i Mülk'ler bağımsızlıklarını ilan etti.

Abbasi Devleti'nin yıkılışı

Abbasi Devleti'nin Yıkılma Nedenleri

Abbasi Devleti, Mu'tasım'ın ölümü ile zayıfladı ve Moğollar'ın Bağdat'ı istilası ile yıkıldı.

Selçukluların yıkılması ile koruyucuları ortadan kalktı.

Şiiilerin ve Emevilerin olumsuz çalışmalarından zarar gördü.

Zayıflama döneminde fetihlerin durgun geçmesi nedeniyle ekonomi zayıfladı.

Moğol Hükümdarı Hülagu'nun Bağdat'ı istilası ile Abbasi Devleti ortadan kalktı.

Endülüs Emevi Devleti

Abbasi Devleti yıkıldıktan sonra Abdurrahman bin Muaviye tarafından Kurtuba merkez olmak üzere 756 yılında kuruldu.

Endülüs Emevi Devleti askeri alanda değil, bilim ve kültür alanında ileri gitti.

En parlak dönemini III. Abdurrahman zamanında yaşadı.

Endülüs Emevileri zamanında yapılan Kurtuba Medresesi dünyanın en ünlü medresesidir.

UYARI : Bu medrese Avrupa Üniversiteleri'nin temelini oluşturmuştur. Buradan eski Yunan ve Roma dönemine ait eserler hakkında da Avrupa'ya ilk bilgiler yayılmıştır.

Franklar'ın saldırıları sonucunda zayıfladı ve 1031 yılında yıkıldı.

Endülüs Emevi Devleti'nden sonra bölgede Beni Ahmer Devleti kuruldu.

Beni Ahmer Devleti 1492'de yıkıldı.

Beni Ahmer Devleti

Endülüs Emevi Devleti'nin yıkılmasından sonra, Gırnata merkez olmak üzere kuruldu.

Kısa sürede güçlenerek deniz ticaret filosu kurdu.

Elhamra Sarayı gibi büyük eserlerle mimaride ilerledi.

İspanya'da XV. yüzyılda Hristiyan birliğinin kurulması ile Hristiyan saldırıları sonucunda yıkıldı.

Böylece İspanya'da Müslüman etkinliği sona erdi.

İslam Kültür ve Uygarlığı

Devlet Yönetimi

Devletin başında bulunan kişi, hem dini, hem de siyasi açıdan tüm yetkilere sahipti.

İslamiyetin kurulduğu ilk yıllarda, devlet başkanı Hz. Muhammed idi.

Hz. Muhammed'den sonra devlet başkanlığı görevi için halifeler seçildi.

Halifeler, Hz. Muhammed'in peygamberlik görevi dışındaki dünyevi bütün görevlerini yerine getirdiler.

Hz. Ömer döneminde sınırların genişlemesi ile devlet yapısında yenilikler yapılarak vali ve kadılar atanmaya başlandı.

Devlet hazinesi olarak bilinen Beytül Mal oluşturuldu.

Emeviler Dönemi'nde halifelik babadan oğula geçmeye başladı.

UYARI : Hz. Muhammed'in ölümünden sonra ilk dört halife (Ebubekir, Ömer, Osman ve Ali) seçimle belirlenmiştir.

Emeviler Dönemi'nde sınırların genişlemesi ile yeni devlet görevlileri ortaya çıktı.

Ordu

Sınırların genişlemesi ile ordu önem kazanmaya başladı.

Hz. Muhammed ve Hz. Ebubekir döneminde düzenli bir İslam ordusu yoktu.

İslam Devleti'nde, eli silah tutan her erkek asker olarak kabul edilirdi.

İlk düzenli İslam ordusu Hz. Ömer devrinde kuruldu.

Abbasiler devrinde, Türkler ve diğer milletler İslam ordusunda görev almaya başladı.

Hz. Osman devrinde ilk defa donanma kuruldu.

Sosyal Hayat

Sosyal hayata dair düzenlemeler Kur'an-ı Kerim'den alınırdı.

İslamiyette insanlar arasında fark olmamasına rağmen, Emeviler Dönemi'nde Araplar kendilerini diğer uluslardan üstün görmüşlerdi.

Arap olmayan Müslümanlar ise Mevali olarak adlandırılmıştı.

Abbasiler döneminde Araplarla Mevali eşit duruma geldi.

İslam Devleti'nde, Hristiyan ve Yahudiler'den oluşan topluma Ehl-i Kitap denir.

Ehl-i Kitap haricinde Müslüman olmayan kesime de Ehl-i Küfür denir.

Müslüman olmayan bu toplumlar haraç ve cizye vergileri verirdi.

Ekonomik Hayat

Ekonomi daha çok tarım, hayvancılık, ticaret ve el zanaatlarına dayalıydı.

UYARI : Abbasiler Dönemi'nde el zanaatları ile uğraşanlar, Fütüvvet Birlikleri denilen meslek örgütleri oluşturmuşlardır.

Hayvancılığın gelişmesi ile halı ve kilim dokumacılığı da gelişti.

Seramik, cam işleciliği ve dokumacılık da ilerledi.

Ticaret, İslamiyet ile birlikte Arap Yarımadası'nda oldukça hızlandı.

En çok ticaretin yapıldığı devlet Bizans'dı.

İslam Devletleri'nde, devlete ait gelirlere Beyt-ül Mal denir.

Devlete ait gelir kaynakları :

1. Savaş ganimetlerinin beşte biri
2. Gayrimüslimlerden alınan Haraç
3. Müslümanlar'dan alınan Öşür
4. Gayrimüslümlerden alınan Cizye
5. Maden, tuz, gümrük gelirleri

Emevi halifesi I. Velid zamanında ilk İslam parası basıldı.

Dil ve Edebiyat

İslamiyet'te dil ve edebiyatın kaynağı Kur'an-ı Kerim'dir.

Arapça, Emevi halifesi Abdülmelik zamanında resmi dil olarak kabul edildi.

İslamiyet'ten önce, sözlü edebiyat gelişmişken, Hz. Muhammed'in hayatını yeni nesillere aktarmak amacıyla yazılı edebiyata da önem verildi.

Düşünce hayatı Abbasiler ile birlikte gelişmiştir.

Bilim

İslam medeniyetlerinde bilim; İslami bilimler ve pozitif bilimler olmak üzere ikiye ayrılır.

İslam bilimlerinin temeli Kur'an-ı Kerim'dir.

Tefsir : Kur'an-ı Kerim'in ayetlerinin yorumlanması bilimidir.

Hadis : Hz. Muhammed'in söylediği sözler ve yaptığı işlerin bütününe hadis denir.

Hadis biliminin önde gelenlerinden biri Sahih-i Buhari'nin yazarı İmam Buhari'dir.

Fıkıh : İslam hukukudur. Temeli Kur'an-ı Kerim'dir.

Kelam : İslam felsefesidir.

Ünlü İslam bilginlerinden başlıcaları; Razi, İbn-i Cemşit, Farabi, İbn-i Sina, İbn-i Rüşd, Biruni, Taberi, Mesud-i, İbnül Esir ve İbn-i Haldun'dur.

Sanat

Sanat İslamiyet ile birlikte büyük gelişme gösterdi.

İslamiyet'in yayılması ile İslam sanatında İran, Türk ve Bizans sanatlarının etkisi görüldü.

İslam sanatı denince akla ilk gelen, mimaridir.

En önemli mimari eserler arasında; Ömer Camii, El Ezher Camii, İbn-i Tulun Camii, El Hamra Sarayı ve Kurtuba Camii sayılabilir.

El sanatlarında; oymacılık, kakmacılık, nakkaşlık, hat ve tezhip sanatları oldukça gelişti.

ORTAÇAĞDA AVRUPA (375 – 1453)

“ Siyasi Durum : Siyasi yetkiler tek kişide toplanmış değildir. Feodalite (Derebeylik) rejimi vardır. Toprağa dayalı bir rejimdir. Derebey hem toprağın, hem de köylünün sahibidir. Derebeylikte himaye sistemi esastır. Himaye eden “Süzeren”, himaye edilen “Vasal” olarak adlandırılır. Bu rejim Haçlı Seferleri ve Yüzyıl Savaşları'yla zayıflamış, İstanbul'un fethiyle (toplarla surların yıkılması) yerini mutlak krallıklara bırakmıştır.

“ **Sosyal Durum** : Toplum eşit değildir. Çeşitli sınıflara ayrılmıştır.

Soylular : Yönetim ve askerlikle uğraşarak gücü ellerinde tutan aristokrat tabakadır.

Din adamları : Katolik kilisesinin gücüne paralel olarak rahat bir hayat sürmüşlerdir.

Burjuvalar : Şehirli sınıftır. Ticaret ve sanatla uğraşırlar. Coğrafi Keşifler'le zenginleşerek güçlenmiş, Fransız İhtilali ile yönetime katılmışlardır.

Köylüler : İki gruptur.

- **Hür Köylüler** : Derebeyin vasalıdır. Ağır vergiler öder, belirli günler “angarya” olarak derebeyin işinde çalışırlar.

- **Köleler (Sefler)** : Derebeyin adeta malı sayılan, karın tokluğuna çalışan insanlardır.

“ **Dini Durum** : Katolik kilisesi ve Papalık Aforoz, Enterdi, Endüljans gibi dini ve siyasi yetkilere sahip oldukları gibi ayrıca çok büyük ekonomik güce sahiptirler. Skolastik düşünce Ortaçağ boyunca etkilidir.

“ **Ekonomik Durum** : Tarıma dayalıdır. Temel zenginlik ölçüsü topraktır. Haçlı seferleriyle Akdeniz ticareti canlanmış ve İtalyan şehir devletleri (Venedik, Ceneviz gibi) ilerlemiştir. Avrupa son derece fakirdir.

HAÇLI SEFERLERİ

Tanım : 1096 yılında başlayan 1270 yılına kadar devam eden Hristiyan dünyasının İslam alemi üzerine yaptığı seferlerin adıdır.

Sebepleri :

*Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu'daki Türk ilerleyişi karşısında Bizans'ın yardım isteği.

*Fatımilerin Haçlılar'ı davet etmesi.

*Hıristiyanlığı yayma düşüncesi.

*Kutsal yerleri geri alma düşüncesi.

*Papa'nın siyasi etkinliğini artırmak için halkı tahrik etmesi.

*Kluni tarikatının çalışmaları.

*Derebeylerin yeni topraklar elde etmek istemesi

*Kralların yetkilerini artırmak istemesi

*Şovalyelerin ve bazı prenslerin macera aramaları

*Doğunun zenginliklerine ulaşma isteği

*Doğu ticaret yollarının müslümanların elinde bulunması.

I. – II. – III. – IV. HAÇLI SEFERLERİ

I. HAÇLI SEFERİ (1096) : Papa ve Keşiş Piyer, Avrupa'da büyük ordular oluşturmuşlardır. İlk gelen haçlılar I. Kılıçarslan tarafından imha edilmiş. Daha sonra gelen haçlılar Bizans'la bir antlaşma yaparak Anadolu'ya geçmişler, İznik'i alarak yollarına devam etmişlerdir. I. Kılıçarslan'ın vur kaç taktiğiyle çok büyük kayıplar vermelerine rağmen Urfa, Antakya ve Kudüs'ü ele geçirmişler, buralarda birer derebeylik kurmuşlardır. İznik'i kaybeden Anadolu Selçuklu Devleti'nin başkenti Konya olmuştur.

Not-1 : Bu seferle Batı Anadolu'daki siyasi üstünlük Bizans'ın eline geçmiştir.

Not-2 : I. Haçlı Seferi amacına ulaşan tek seferdir.

Not-3 : Derebeylik rejimi Ortadoğu'ya taşınmıştır.

II. HAÇLI SEFERİ (1147-1149) : Urfa'nın 1144'te Zengiler tarafından geri alınması II. Haçlı Seferi'ne sebep olmuştur. Alman Kralı III. Kontrat ve Fransa Kralı VII. Lui komutasındaki Haçlılar, Danişmentler'den yardım alan I. Mesut ile yaptıkları savaşta büyük bir bozguna uğramıştır. Böylece sefer başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Not-1 : II. Haçlı Seferi'nden sonra Haçlılar daha çok deniz yolunu tercih etmişlerdir.

Not-2 : Haçlılar vasıtasıyla Anadolu'yu geri alamayacağını anlayan Bizans kendi ordularıyla bunu gerçekleştirmek istemişse de başarılı olamamıştır. (1176 Miryokefalon Savaşı)

III. HAÇLI SEFERİ (1189 – 1192) : Selahattin Eyyubi'nin 1187 – Hittin Savaşı'yla Kudüs'ü Haçlılar'dan geri alması üzerine İngiltere Kralı Aslan Yürekli Rişar, Fransa Kralı Filip Ogüst ve Alman Kralı Frederik Barbaros'un da katıldığı yeni bir sefer düzenlenmiştir. İngiliz ve Fransızlar deniz yoluyla Kudüs önlerine gelmiş, Almanlar ise Anadolu'dan geçmek istemiş, II. Kılıçarslan'ın çocukları arasındaki taht kavgalarından faydalanarak ve antlaşmaya uymayarak Konya'yı yağmalamışlarsa da krallarının ölümüyle orduları dağılmıştır. Selahattin Eyyubi ile uzun süre mücadele eden Haçlılar başarılı olamayarak geri dönmüşlerdir.

IV. HAÇLI SEFERİ (1200 - 1204) : Eyyubiler'in Filistin sahil şeridini haçlılardan temizlemesi üzerine IV. Haçlı seferi düzenlenmiştir. İstanbul'da karışıklık çıktığını öğrenen haçlılar yollarını değiştirerek İstanbul'u ele geçirmişler ve bir Latin Krallığı kurmuşlardır. İznik ve Trabzon'da da Rum İmparatorlukları kurulmuştur.

HAÇLI SEFERLERİNİN SONUÇLARI

*Kiliseye ve din adamlarına duyulan güven azalmıştır.

*Derebeylik rejimi sarsılmıştır.

*Skolastik düşünce zayıflamaya başlamıştır.

*Akdeniz limanları (Venedik ve Ceneviz, Marsilya gibi) ve Akdeniz ticareti önem kazanmıştır.

*Venedik ve Ceneviz gibi İtalyan şehir devletleri Akdeniz ticaretini ele geçirerek, zenginleşmişlerdir.

*İslam dünyasındaki (doğudaki) teknik buluşlar (kağıt, matbaa, pusula, barut, dokuma, cam, deri işleme v.b.) Avrupa'ya taşınmış, Avrupa'da kültür hayatı canlanmıştır.

*Bazı Müslüman alimlerin eserleri (İbn-i Sina, Farabi) ve antikide eserleri Avrupa'ya taşınmıştır.

- *Anadolu, Suriye, Filistin, İstanbul gibi bölgeler harap olmuştur.
- *Türklerin İslam dünyası içinde değeri artmıştır.
- *Türkler ileri hareketi kesintiye uğramıştır.
- *Köylüler bazı haklar elde etmiştir.
- *Avrupalılar İslam medeniyetini yakından tanımışlar, önyargıları yıkılmıştır.

Haçlı Seferleri'nden etkilenen devletler : Anadolu Selçuklu Devleti, Büyük Selçuklu Devleti, Eyyubiler, Zengiler, Danişmentliler, Memlukler, Fatımiler, Bizans

MAGNA CARTA (BÜYÜK ŞART 1215)

Aslan Yürekli Rişar'ın kardeşi Yurtsuz Jan İngiltere Kralı olunca soyluların baskısıyla karşılaşmıştır. Bu baskı neticesinde Magna Karta'yı (büyük şart) imzalamak zorunda kalmıştır. İngiltere'de parlamentonun kurulmasına zemin hazırlamıştır.

Not-1 : Avrupa'da demokrasi çalışmalarının başlangıcıdır.

Not-2 : İlk kez hükümdarın yetkilerinin sınırlandırılması açısından Sened-i İttifak'a kanun üstünlüğünün kabul edilmesi açısından Tanzimat Fermanı'na benzer.

YÜZYIL SAVAŞLARI (1337-1453)

İngiltere kralının Fransız tahtına göz dikmesi sonucu başlayan mücadeleler yaklaşık 100 yıl devam ettiği için bu adı almıştır. 1346 Kresy Savaşı'nda İngilizler, Fransa'nın önemli bir bölümünü ele geçirmişlerse de sonradan, Jan Dark'ın da etkisiyle, Fransızlar'ın toparlanması üzerine mağlup olmuşlardır.

Sonuçları :

- *Fransa galip gelerek topraklarını İngiliz işgalinden kurtarmıştır.
- *Avrupa'da bir ülkenin sömürge altına alınamayacağı anlaşılmıştır.
- *Top ilk kez 1346 Kresy Savaşı'nda İngilizler tarafından kullanılmıştır.
- *Fransa'da milli duyguların gelişmesine sebep olmuştur.
- *İki büyük Avrupa ülkesinin mücadeleleri Osmanlı Devleti'nin Balkanlarda daha rahat ilerlemesine ve Fetret devrinde saldırıya uğramamasına sebep olmuştur.
- *İngiltere'de Çifte Gül adı verilen iç savaşlara neden olmuştur. (1455-1485)

İLK TÜRK İSLAM DEVLETLERİ

Türklerin İslamiyeti Kabul Etme Aşamaları

Türkler ilk defa Müslümanlarla Hz. Ömer zamanında karşılaştı.

Hız. Osman zamanında İran'ın fethinin tamamlanması ile Türklerle Müslümanlar komşu durumuna geldi.

Emeviler Dönemi'nde İslam ordularının Maveraünnehir'i fethi bölgede bulunan Türk devletleri yüzünden başarılı olamadı.

Türklerin Müslüman Olma Nedenleri

1. Türkler'in doğuştan savaşçı olmaları ve her Türk erkeğinin asker sayılması İslamiyet'teki cihat anlayışı ile uyuşması
2. İslamiyet'in kendi dinleri ile olan benzerliği
3. Türklerin sosyal hayatındaki bir takım unsurların İslamiyet'te de olması

Ekonomik Nedenler :

1. Türkler'in haraç ve cizye vergisinden kurtulmak istemeleri
2. Abbasi ordusunda ücretli askerlik yapmaları

Siyasi Nedenler :

1. Türkler'in Çinlilere karşı güçlü müttefik elde etmek istemeleri
2. Abbasilerin ılımlı politikaları

Talas Savaşı

Nedeni : Çinliler ve Arapların Orta Asya'yı denetim altına almak istemeleri.

Çinliler, Orta Asya'yı denetimleri altına almak amacıyla 747 yılında Türkistan'a sefer düzenledi.

Abbasiler, Karluk, Yağma ve Çiğil Türkleri'nin yardımı ile 571 yılında Talas'da Müslümanlar Çinlileri yendi.

Sonuçları :

1. Orta Asya Çinlileşmekten kurtuldu
2. Türkler, İslamiyet'i kabul etmeye başladı.
3. Kağıt, matbaa, barut, pusula gibi Çinlilerin geliştirdiği aletler, Müslümanlar tarafından öğrenilmeye başlandı.

UYARI : Kağıt, matbaa, barut ve pusulanın tarih içinde el değişmesi şu şekildedir.

Talas Savaşı

Haçlı Seferleri

Çinliler -----> İslam Dünyası -----> Avrupalılar

Matbaa - Kağıt ----->Rönesans - Reform

Barut ----->Feodalite'nin Yıkılışı

Pusula ----->Coğrafya Keşifleri

Karahanlılar

Merkez Balasagun olmak üzere, 840 yılında Karluk, Yağma ve Çiğil Türkleri tarafından kuruldu.

Devletin kurucusu ve ilk hükümdarı Bilge Kül Kadir Han'dır.

920 yılında Saltuk Buğra Han zamanında İslamiyet'i kabul ettiler.

UYARI : Karahanlılar, İslamiyet'i resmi dini olarak ilk kez kabul eden Türk devletidir. Bu devlet Türk kültürü ile İslam değerlerinin sentezini yapmıştır.

Türkler'in yaşadığı topraklar üzerinde kurulan bir devlet olduğu için Türkçe'yi resmi dil olarak kabul ettiler.

1042 yılında, Doğu Karahanlılar ve Batı Karahanlılar olmak üzere ikiye ayrıldılar.

Gazneliler

Merkez Gazne olmak üzere, 963 yılında Alp Tekin tarafından kuruldu.

Gazneliler, en parlak devrini, ünlü hükümdarları Gazneli Mahmut zamanında yaşamıştı.

UYARI : Gazneli Mahmut , İslamiyet'in koruyuculuğunu yapan ilk Türk hükümdarı olmuştur. Bu yüzden Abbasi halifesi kendisine "Sultan" ünvanını vermiştir.

Gazneli Mahmut, Hindistan'a toplam 17 sefer düzenledi.

UYARI : Bu seferler sonucu İslamiyet, Hindistan'da yayıldı. Bu durum ileride, bölgede kurulacak Türk-İslam Devletleri için temel teşkil etti.

Gazneliler döneminde ilk kez İran topraklarına yerleşildi.

1040 tarihinde Gazneliler, Dandanakan Savaşı ile Selçuklulara yenildi.

Gazneliler, 1187 yılında Gurluların isyanı sonunda yıkıldı.

Samanoğulları

Horasan merkez olmak üzere 875 yılında kuruldu.

Devleti yönetenler İranlı, yönetilenler Türk'tü.

Samaoğulları Devleti, 999 yılında Karahanlılar ve Gazneliler tarafından yıkıldı.

Tulunoğulları

Mısır'da Abbasi halifesine bağlı olarak, Ahmet bin Tulun tarafından 868 yılında kuruldu.

Mısır'da kurulan ilk Müslüman Türk devletidir.

Suriye topraklarını ele geçirek, Orta Doğu bölgesine egemen olan ilk Türk devletidir.

Tulunoğulları 905 yılında Abbasiler tarafından yıkıldı.

İhşitler (Akşidler)

Mısır'da, Muhammed bin Toguç tarafından 935 yılında kuruldu.

Akşidler, Hicaz bölgesini ele geçiren ilk Türk devletidir.

Akşidler, 969 yılında Fatimiler tarafından yıkıldı.

Büyük Selçuklular

Selçukluların Kökeni

Selçuklular Oğuzların Kınık Boyu'na mensuptur.

Boyun başı olan Dukak Bey'in ölümü üzerine boyun başına Selçuk Bey geçti.

Kınık Boyu'nun Oğuz hükümdarı ile arası açılınca Cend Bölgesine göç etti ve Samanoğlu Devleti'nin egemenliği altına girerek İslamiyet ile tanıştı.

Kınık Boyu'nun başına daha sonra Tuğrul ve Çağrı Beyler geçti.

Tuğrul ve Çağrı Bey Dönemi

Tuğrul Bey, 1038'de Nişabur Kenti'ni merkez yaparak Büyük Selçuklu Devleti'ni kurdu.

Gazne Hükümdarı Sultan Mesut'u, 1040 tarihinde Dandanakan Savaşı'nda yendi.

Abbas halifesinin yardım istemesi üzerine, 1051'de Bağdat'a girdi.

Selçuklular, bundan sonra Anadolu'nun fethine başladı.

Alp Arslan Dönemi

Bizans İmparatorluğu'na bağlı olan Kars'ı Ermeniler'den aldı.

Malazgirt'te karşılaşan iki ordu arasında, 1071 yılında çıkan savaşta Bizanslılar yenildi.

Böylece Bizans İmparatorluğu'nun İslam dünyası üzerindeki olumsuz baskısı sona erdi.

Bu savaştan sonra Anadolu'ya Türk yerleşimi hızlandı, Anadolu Türk Beylikleri kurulmaya başladı.

Sultan Melikşah Dönemi

İran asıllı vezir Nizamülmülk devlet yönetiminde ona yardım etti.

Alp Arslan döneminde başlayan Anadolu ve Suriye'nin fethini tamamladı.

Bu dönemde, ilk defa divan teşkilatı kuruldu, ikta sistemi uygulandı.

Vezir Nizamülmülk "Siyasetname" adlı eseri yazdı. Dönemin sonlarına doğru "Batınlık" mezhebi ortaya çıktı.

Batıniler, 1092 tarihinde ilk önce Nizamülmülk'ü daha sonra da Melikşah'ı öldürdü.

Sultan Sencer Dönemi

1118'de tahta geçti ve iç karışıklıklara rağmen devlete eski gücünü kazandırmaya çalıştı.

1141 tarihinde Karahitaylar'la yaptığı Katvan Savaşı'nda yenildi.

1157 yılında Sultan Sencer'in ölmesi üzerine Büyük Selçuklu Devleti yıkıldı.

Türkiye Tarihi

Malazgirt Savaşı (1071) ile başlayan ve bugünkü sınırlarımız üzerinde, Türklerin kurduğu devletlerin tamamının birden oluşturduğu Türkiye Tarihi'nin ilk bölümünü ilk Türkmen Beylikleri oluşturur.

Anadolu'da İlk Türk Beylikleri

Danışmentliler

Danışmentliler 1080 yılında Sivas merkez olmak üzere kuruldu.

Kurucusu Melikşah'ın komutanlarından Danişmentoğlu Ahmet Gazi'dir. Bizanslılar'a ve Haçlılara karşı mücadele etmişlerdir.

Danışmentliler'in varlığına 1178 tarihinde Anadolu Selçuklu hükümdarı II. Kılıç Arslan son vermiştir.

Saltuklular

Saltuklular, 1072'de Erzurum merkez olmak üzere kurulmuştur. Kurucusu Alp Arslan'ın komutanlarından Ebulkasım Saltuk'tur. Haçlılar ve Gürcülerle mücadele etmişlerdir. Saltukluların varlığına 1202'de Anadolu Selçuklu hükümdarı Rükneddin Süleyman Şah son vermiştir.

Mengücekliler

Mengücekliler, 1080 tarihinde Erzincan merkez olmak üzere kurulmuştur. Kurucusu Alp Arslan'ın komutanlarından Mengücek Gazi'dir. Gürcülere ve Rumlara karşı mücadele etmişlerdir. Mengüceklerin varlığına 1228 tarihinde Anadolu Selçuklu Hükümdarı Alaaddin Keykubat son vermiştir.

Artuklular

Artuklular, 1102'de Harput, Diyarbakır, Halep ve Mardin civarında kurulmuştur. Bu beyliğin Hasankeyf kolu 1102'de Diyarbakır'da kurulmuştur ve 1231'de Eyyubiler tarafından yıkılmıştır.

Diğer kolu olan Harput kolu 1112'de Harput'ta kurulmuştur ve 1234'te Anadolu Selçuklu Devleti tarafından yıkılmıştır. Diğer bir kolu olan Mardin kolu ise, 1108'de Mardin'de kurulmuştur ve 1409'da Karakoyunlular tarafından yıkılmıştır.

Çaka Beyliği

Çaka Bey Devleti 1081 tarihinde İzmir'de kurulmuştur. Kurucusu Çaka Bey'dir. İlk denizci Türk devleti olan bu beylik bazı Ege Adaları'na sahip olmuştur. Beyliğin kurucusu Çaka Bey, İstanbul'u kuşatmak isteyince, Bizans'ın kışkırtmaları sonucu I. Kılıç Arslan tarafından öldürtülmüştür. Çaka Beyliği 1093 tarihinde Bizans tarafından yıkıldı. Böylece Batı Anadolu'daki ilk Türk egemenliği sona ermiş oldu.

Anadolu Selçuklu Devleti

Kuruluş Devri

Büyük Selçuklu Hükümdarı Melikşah tarafından Anadolu hükümdarlığına tayin edilen Kutalmış'ın oğlu Süleyman Şah tarafından 1077 tarihinde kuruldu.

Büyük Selçuklular'a bağlı olan bu devletin başkenti İznik idi.

Süleyman Şah, halife tarafından onaylanarak "Sultan" ünvanı ile şereflendirildi.

Süleyman Şah Dönemi

1077 tarihinde Anadolu Selçuklu Devleti'ni kurdu.

İlk önce Konya, Afyon, Kütahya'yı alarak İznik'e kadar ilerledi.

Tarihte ilk kez Boğaz'ın Anadolu yakası Türkler tarafından kontrol altına alındı.

1086 yılında yapılan Habur Savaşı'nda Suriye Selçuklu hükümdarı Tutuş'a yenildi ve öldü.

UYARI : Boğazın Anadolu yakası ilk defa kontrol altına alınmış ve Boğaz'dan geçen gemilerden gümrük alınmıştır.

I. Kılıç Arslan Dönemi

Malikşah'ın ölümü üzerine Berkyaruk, Süleyman Şah'ın oğlu Kılıç Arslan'ı 1092'de Anadolu hükümdarlığına tayin etti.

1096 yılında başlayan I. Haçlı Seferi'nde, İznik ve Batı Anadolu Bizanslılara verildi.

UYARI : Bu durum Bizans'ın işine gelmiş, Türklere karşı savunmayı bırakıp taarruza geçmiştir.

I. Kılıç Arslan, 1107 tarihinde Büyük Selçuklularla yaptığı savaşta Habur Irmağı'nda boğularak öldü.

UYARI : İznik 'in kaybedilmesi üzerine devletin merkezi Konya'ya taşınmıştır. Bu durum Türkler'in Batı'ya ilerleyişini bir süre engellemiştir.

I. Mesud Dönemi

1116 tarihinde Anadolu Selçuklu Devleti'nin başına geçti.

Bir süre Danişmentlilere bağlı olarak hareket etmek zorunda kaldı.

1147 tarihinde II. Haçlı seferi başladı. Haçlılar bozguna uğratıldı.

Sultan I. Mesut 1155 tarihinde vefat etti.

UYARI : Anadolu'daki ilk bayındırlık ve kurumlaşma hareketleri bu dönemde başlamıştır.

II. Kılıç Arslan Dönemi

I. Mesut'un 1155 tarihinde ölümü üzerine oğlu II. Kılıç Arslan başa geçti.

1176 tarihinde Miryakefalon'da Bizanslılar bozguna uğratıldı.

UYARI : Bir daha Anadolu için "Türkler'in işgali altındaki ülke" deyimini kullanılmadı.

Miryakefalon'dan sonra Türkler'in Anadolu'ya yerleşmesi kesinleşti.

1178 tarihinde Danişmenliler Beyliği'ne son verildi.

II. Kılıç Arslan, 1192 yılında öldü. Selçuklu tahtına Gıyaseddin Keyhüsrev geçti.

Süleyman Şah Dönemi

Rükneddin Süleyman, 1192 tarihinde tahta geçen Gıyaseddin Keyhüsrev'i tanımayarak, 1196 tarihinde başa geçti.

Bizans'ı vergiye bağladı, Çukurova Ermenilerini Torosların güneyine çekilmeye zorladı.

Saltuklu Beyliği'ne son verdi. Süleyman Şah, 1204 tarihinde öldü.

UYARI : Bu tarihten itibaren Anadolu Selçukluları Gürcülerle komşu oldu.

I. Gıyaseddin Keyhüsrev Dönemi

Süleyman Şah'ın 1204 yılında ölümü üzerine tahta Gıyaseddin Keyhüsrev yeniden geçti.

Karadeniz seferi sonunda Trabzon Rum Devleti'ni yendi.

Akdeniz seferi sonunda Antalya'yı aldı.

UYARI : Anadolu Selçukluları ilk kez Akdeniz'e indi. Antalya ithalat ve ihracat yapılan yer haline geldi. Ticareti geliştirmek amacıyla Venedik'le ilk defa ticaret anlaşması yaptı.

İlk defa bir ticaret anlaşması Venediklilerle bu dönemde yapıldı.

Gıyaseddin Keyhüsrev 1211 tarihinde öldü.

I. İzzeddin Keykavus Dönemi

Gıyaseddin Keyhüsrev'in 1211 yılında ölmesi üzerine tahta geçti.

Trabzon Rum İmparatorluğu'nu yenerek Sinop'u fethetti.

Böylece Anadolu Selçukluları ilk defa Karadeniz'e ulaştı.

Kıbrıs Krallığı ve Venedik Cumhuriyeti ile ticaret antlaşmaları imzaladı.

I. İzzettin Keykavus 1220 yılında öldü.

Alaaddin Keykubat Dönemi

İzzettin Keykavus'un 1220 yılında ölümü üzerine tahta geçti.

Kırım'a bir donanma göndererek Kırım'ın Suğdak Limanı'nı fethetti.

UYARI : Anadolu Selçuklu Devleti böylece ilk deniz aşırı sefer yapmış oldu. Karadeniz ticareti tam güvenliğe kavuştu.

1228'de Mengücek Beyliğine son verdi.

1230 tarihinde Yassı Çimen Savaşı'nda Harzemşahları yendi.

UYARI : Bu savaşın tek olumsuz yönü Anadolu'yu Moğol istilasına açık hale getirmesidir. Bunun nedeni Harezmsahların Anadolu Selçukluları ile Moğollar arasında tampon bölge olmasıdır. Bu tampon bölge ortadan kalkınca Anadolu Moğollarla komşu oldu.

I. Alaaddin Keykubat 1237 yılında bir ziyafet esnasında zehirlenerek öldü.

Yıkılış Dönemi

Alaaddin Keykubat'ın ölümü üzerineoğlu II. Gıyaseddin Keyhüsrev tahta geçti.

Asya'da başlayan Moğol istilasını bir çok Türkmen boyunun Anadolu'ya göç etmesine neden oldu.

Baba İshak, 1240 tarihinde devlete karşı ayaklandı.

1242 yılında Moğollar, Anadolu'ya girdi.

1243 yılında Köseadağ Savaşı'nda Selçuklular yenildi.

II. Gıyaseddin'in ölümü üzerine Rükneddin Kılıç Aslan tahta geçti.

Memlük hükümdarı Baybars Anadolu'yu Moğol baskısından kurtarmak için Anadolu'ya gelerek Moğolları yenilgiye uğrattı.

Anadolu Türk Beylikleri

Malazgirt Savaşı (1071) ile başlayan ve bugünkü sınırlarımız üzerinde, Türklerin kurduğu devletlerin tamamının birden oluşturduğu Türkiye Tarihi'nin üçüncü bölümünü Anadolu Türkmen Beylikleri oluşturur.

Karamanoğulları

Karamanoğulları Beyliği, Oğuzların Afşar Boyu'ndan olup Karaman merkez olmak üzere 1256 tarihinde kurulmuştu.

Anadolu Selçuklu Devleti'nin yıkılması üzerine Anadolu'da en güçlü devlet olmuşlardı. Karamanoğlu Mehmet bey döneminde Türkçe'yi resmi dil olarak kabul ettiler. Anadolu Türk Birliği'nin kurulmasında Osmanlılara karşı en çok mücadele eden beylik Karamanoğlu Beyliği olmuştur. Yıldırım Bayezit döneminde Osmanlılara katılan beylik, Ankara Savaşı'ndan sonra tekrar bağımsız olmuş, Fatih Sultan Mehmet döneminde etkisizleştirilerek, II. Bayezit döneminde 1487 tarihinde yıkılmıştı.

Germiyanoğulları

1299 yılında kurulan Germiyanoğlu Beyliği'nin kurucusu Yakup Bey'dir. Kütahya civarında kurulmuştur. Anadolu Selçuklu Devleti'nin yıkılmasından sonra Anadolu'da en güçlü devlet olmuşlardır. Ege ve Marmara kıyılarına kadar ilerlemişlerdi. Germiyanoğlu Süleyman Şah Karamanoğullarına karşı topraklarını koruyabilmek amacıyla kızını I. Murat'ın oğlu Bayezit'a vermiş, çeyiz olarak da Kütahya, Simav, Emet ve Tavşanlı'yı bırakmıştı. Germiyanoğlu Beyliğinin varlığına 1390 tarihinde Yıldırım Bayezit son vermişti.

1402 Ankara Savaşı'ndan sonra yeniden kurulan beylik 1428'de Osmanlı Devleti'ne katıldı.

Aydınoğulları

Aydınoğulları Beyliği, Germiyanoğulları Beyliği'ne bağlı komutanlardan Aydınoğlu Mehet Bey tarafından Birgi merkez olmak üzere 1308 tarihinde kurulmuştur. Denizcilikte gelişen bu beylik güçlü bir donanma oluşturmuştu. En ünlü denizcileri Gazi Umur Bey'dir.

Aydınoğulları Beyliği 1390'da Osmanlı Devleti'ne katılmıştı.

1402 Ankara Savaşı'ndan sonra Cüneyt Bey tarafından yeniden kurulmuşsa da 1425 tarihinde II. Murat zamanında Osmanlı Devleti'ne katılmıştır.

Saruhanogullari

Saruhan beyliği, Germiyanoğullari Beyliği'ne bağlı komutanlardan Saruhan Bey tarafından Manisa'da kurulmuştu.

Denizciliğe önem veren Saruhan Beyliği, 1390 yılında Yıldırım Bayezit tarafından ortadan kaldırılmış Ankara Savaşı'ndan sonra yeniden kurulmuşsa da, elebi Mehmet döneminde tamamen Osmanlılara katılmıştı.

Karesioğullari

Karesioğullari Beyliği, Germiyanoğullari beylerinden olan Karesi Bey tarafından Balıkesir ve Çanakale çevresinde kurulmuştu. Denizcilikte oldukça ilerleyen Karesioğlu Beyliği 1345 yılında Orhan Bey tarafından ortadan kaldırılmıştır.

Hamidoğullari

Hamidoğullari Beyliği, Felekeddin Dünder Bey tarafından 1300 yılında Uluborlu merkez olmak üzere kurulmuştur.

Denizcilikle uğraşan Hamidoğullari Beyliği Yıldırım Bayezit zamanında Osmanlılara katılmasına rağmen Ankara Savaşı'ndan sonra yeniden kurulmuş, 1423 yılında da II. Murat tarafından yıkılmıştır.

Eşrefoğullari

Eşrefoğullari Beyliği, Seyfeddin Süleyman tarafından Beyşehir merkez olmak üzere 1284 tarihinde kurulmuştur.

1326 yılında İlhanlılar tarafından ortadan kaldırılmıştır.

Menteşoğulları

Menteşoğulları Beyliği, Mentеш Bey tarafından Milas merkez olarak kurulmuştur. Denizcilikle uğraşan bu beylik, Yıldırım Bayezit zamanında 1391'de Osmanlılara katılmıştı. Ankara Savaşı'ndan sonra yeniden kurulan beylik, II. Murat tarafından 1425'te tamamen ortadan kaldırıldı.

Candaroğulları (İsfendiyaroğulları)

Diğer adı İsfendiyaroğulları olan Candaroğulları Beyliği, Şemseddin Yaman tarafından 1292 yılında Sinop ve Kastamonu civarında kurulmuştur.

1461 yılında Fatih Sultan Mehmet tarafından ortadan kaldırılmıştır.

Eretna Beyliği

Eretna Devleti 1335 yılında Uygur Türkleri'nden Eretna Bey tarafından Orta Anadolu'da kurulmuştur. Devletin merkezi önce Sivas, sonra da Kayseri olmuştur. 1381 yılında Kadı Burhaneddin tarafından yıkılmıştır.

Kadı Burhaneddin

Kadı Burhaneddin 1381 yılında merkezi Sivas olmak üzere Kadı Burhaneddin Devleti'ni kurdu. Candaroğulları, Karamanoğulları ve Taceddinoğulları ile mücadele eden Kadı Burhaneddin Devleti, Timur tehlikesi karşısında Sivas halkının 1389 tarihinde şehri Yıldırım Bayezit'e teslim etmesi ile Osmanlı'ya katılmıştı.

Dulkadiroğulları

1337 yılında Zeyneddin Karaca Bey tarafından Elbistan'da kurulan Dulkadiroğulları Devleti, Osmanlılar'la, Memlûklûlerin arasını açan devlet olarak bilinir. Yavuz Sultan Selim tarafından 1515 Turnadağ Savaşı ile Osmanlı'ya katılmıştır. Bu beylik Osmanlı'ya katılanson beylik olup, bu beyliğin alınmasıyla Anadolu'da Türk birliği sağlanmış oldu.

Ramazanoğulları

Ramazanoğulları Beyliği, Ramazan Bey tarafından 1353 yılında Adana ve çevresinde kurulmuştur. İlk önce Memluk devletine bağlı iken Yavuz Sultan Selim ile birlikte Memlûklere karşı savaşmış, bundan sonra da Osmanlı Devleti'ne bağlı bir beylik olarak yaşamışlardır.

1608 tarihinde Osmanlı Devleti'ne bağlı bir vilayet haline getirilmiştir.

Orta Asya ve Yakın Doğu'da kurulan Diğer Müslüman Türk Devletleri

Diğer Müslüman Türk Devletleri

Fatimiler

Şii Müslümanlar tarafından 969 yılında Tunus'ta kuruldu.

969 yılında Mısır'ı alarak Akşid devletine son verdiler.

Abbas halifesine saldırılarda bulunması üzerine Selçuklu Sultanı Tuğrul Bey tarafından Suriye'den çıkarıldılar.

Haçlı saldırılarına karşı koyamayan Fatimiler, 1171 yılında Selahaddin Eyyubi tarafından yıkıldı.

UYARI : Batini mezhebinden olan Fatimilerin 972'de kurdukları El-Ezher medresesi dönemin en önemli eğitim kuruluşudur.

Eyyubiler

Mısır'da, 1174 tarihinde Selahaddin Eyyubi tarafından kuruldu.

Selahaddin Eyyubi, Filistin, Suriye, Irak ve Yemen'i fethetti.

Selahaddin Eyyubi, Haçlılarla büyük savaşlar yaptı.

Haçlıların elinden Kudüs'ü geri aldı.

Eyyubi Devleti, 1250 yılında Kölemen komutanlarından Aybeg tarafından yıkıldı.

Memlük Devleti

1250 tarihinde Aybeg Türkmeni tarafından Mısır'da kuruldu.

Haçlılar ve Moğollarla büyük mücadeleler yaptılar.

Abbasi halifeliğinin koruyuculuğunu üstlendiler.

Ayn-ı Calud Savaşı ile Memlük hükümdarı Baybars, Mısır ve Avrupa'yı Moğol istilasından kurtardı.

Hicaz, Filistin ve Suriye'de egemen olma Memlüklüler bahrat yolu ticaretini ele geçirerek ekonomik yönden güç kazandı.

Anadolu üzerindeki emelleri nedeniyle Osmanlılarla uzun süre mücadele ettiler.

Memlüklüler, Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi sırasında yapılan Merc-i Dabık ve Ridaniye Savaşları sonunda yıkıldı.

UYARI : Hükümdarlığın veraset yoluyla geçmediği tek Türk devletidir. Memlük Sultanları komutanlar arasından seçimle gelirdi.

Harzemşahlar

Merkez Gürgenç olmak üzere 1097 tarihinde Atsız tarafından kuruldu.

Moğol saldırıları sonucunda zayıfladılar.

Anadolu Selçukluları ile 1230'da yaptıkları Yassı Çimen Savaşı'nda yenildiler.

Moğol istilası sonrasında topraklarını terkedip Selçuklulara sığındılar.

UYARI : Selçuklulara bağlı atabeylerden imparatorluğa dönüşen tek devlettir.

Moğol İmparatorluğu

1196 yılında Temuçin, yani Cengiz Han tarafından başkent Karakorum olmak üzere kuruldu.

Cengiz Han 1227 yılında öldü.

Cengiz Han ölmeden önce eski bir Türk geleneğine uyarak topraklarını oğulları ve torunları arasında paylaştırdı.

UYARI : Moğollar (Cengiz Han)

Altınorda Hanlığı İlhanlılar Çağatay Hanlığı Kubilay Hanlığı

(1256 - 1502) (1256-1335) (1227 - 1370) (1206-1368)

(Hazar Denizi'nin (İran ve Doğu (Türkistan) (Çin)

Kuzeyinden Kırım'a Anadolu)

kadar uzanan topraklar)

Timur İmparatorluğu

Timur tarafından 1335 yılında Semerkant merkez olmak üzere kuruldu.

1401 yılında Karakoyunlu Devleti'nin topraklarının büyük bir kısmını ele geçirdi.

Karakoyunlu Hükümdarı Kara Yusuf'un Osmanlı Devleti'ne sığınması üzerine Anadolu'ya girdi.

1402 yılında Çubuk Ovası'nda Osmanlı Devleti ile Ankara Savaşı'nı yaptı ve Yıldırım Bayezıt'ı yendi.

Timur'un ölümünden sonra devlet parçalandı.

UYARI : Bu dönem, ticaret ve bilimde özenli gelişmelerin olduğu bir dönemdir. Astronomi alanında Uluğ Bey, Edebiyat alanında Ali Şir Nevai ve Matematik alanında Ali Kuşçu gibi ünlü isimler yetişti.

Müslüman-Türk Devletlerinde Kültür ve Uygarlık

Hükümdar ve Saray

Devlet hanedanının ortak malı olarak kabul edilirdi.

Bu durum hükümdarın ölümünden sonra taht kavgalarına sebep olur, devleti zayıflatırdı.

Bazı Türk-İslam Devletleri'nde hükümdar, Sultan sanını kullandı.

İlk Türk-İslam Devletleri'nde hükümdar tahta çıkınca Abbasi halifelerinin tasdiğini istedi.

Merkez Teşkilatı

Hükümet, Divan-ı Saltanat denilen Büyük Divan'dan meydana gelirdi.

Divanın başkanı hükümdardı.

Selçuklular bu kurumu Abbasilerden almışlardır.

Büyük Divan'a bağlı olan dört divan şunlardı:

İstifa Divanı; Mali işlerle ilgilenen divandır. Başkanlığını müstevfi yapardı.

Tuğra Divanı; Devletin yazışmalarının yapıldığı divandır.

İsraf Divanı; Mal işlerin yolunda gidip gitmediğini kontrol eden divandır. Başkanına müsrif denirdi.

Divan-ı Arz; Ordu ve asker maaşları ile ilgilenen divandır.

Taşra Teşkilatı

Başkent dışındaki idari birimlere vilayet denirdi.

Vilayetlerin başında şehzadeler veya vali statüsünde naipler bulunurdu.

Anadolu Selçuklularında üç tip vilayet bulunurdu.

Meliklerin yönettiği vilayetler; bunlar hanedan tarafından gönderilen meliklerin doğrudan hükümdara bağlı olduğu vilayetlerdi.

Divan Dairesi vilayetleri; yönetimi divana ait olan vilayetlerdi.

Bizans sınırında bulunan vilayetler;

Başında uç beyi denilen sınır koruyucu beylerin bulunduğu vilayetlerdi.

Hukuk

İslamiyet'in kabulü ile hukuk kuralları değişikliğe uğradı, Türk töresi ile İslami kurallar bir sentez haline getirildi.

Adli teşkilat; Şeri Yargı ve Örfi Yargı olmak üzere ikiye ayrılırdı.

Şer'i Yargı; kadıların başkanlığındaki mahkemeler tarafından yürütülürdü.

Örfi Yargı; vergilere, askeriye ile, ikta sahipleri ve ticarete ilişkin kanunlarla ilgilenirdi.

Hükümdarların halkın şikayetlerini dinlemek amacıyla düzenlediği Mezali Divanları da görülürdü.

Askeri davalara kadı askerler denilen kadılar bakardı.

Ordu

İlk Türk-İslam Devletleri'nde ordu Türkmenlerden oluşurdu.

Karahanlılarda ordu Hassa ordusu, Eyalet askerleri ve Türkmen kuvvetleri olmak üzere üç bölüme ayrılmıştı.

Selçuklularda, Karahanlılar'dan farklı olarak ikta askerleri, bağlı devletlerin askerleri ve gönüllü askerler vardı.

Hassa Ordusunda, askerlik için ayrılan çocuklar belirli merkezlerde yetiştirilir, sultanlar Hassa Birliklerini burada yetişen askerler arasından seçerlerdi.

Eyalet askerleri; Şehzadelerin ve valilerin yönetimindeki askerlerdi.

Türkmen birlikleri; Göçebe Türkmen boylarının savaş anında orduya katılmaları ile oluşan birliklerdi.

Toprak Yönetimi

Devlete ait ve miri arazi olarak adlandırılan topraklar dört bölüme ayrılmıştı.

Has arazi ; Geliri hükümdara ait olan arazilerdi.

İkta arazi; Gelirlerine göre önemli devlet görevlilerine dağıtılan arazilerdi.

Mülk arazi; Başarılı devlet adamlarına verilen arazi idi. Bu topraklara sahip olanlar toprak hakkında her türlü tasarrufa sahipti.

Vakıf arazi; İlmî ve sosyal kuruluşların masraflarını karşılamak amacıyla bu kuruluşlara tahsis edilen arazilerdi.

Haraci arazi; Müslüman olmayan halka ait arazilerdi.

Din

İslamiyet'in kabulünden sonra İslam dinini yaymak için önemli çalışmalar yapmışlardı.

İslamiyet'te gaza denilen Müslüman olmayan ülkelere yönelik savaşlar ile önemli fetihler gerçekleştirmişlerdi.

İslam dini ile İslamiyetten önceki kültürlerin birleşmesi ile Babalık, Bektaşlık, Ekberilik ve Mevlevilik gibi çeşitli tarikatlar oluşturulmuştu.

İslamiyeti yaymak amacıyla eserler yazılmış, Kur'anı'nın yayılması amacıyla çalışmalar yapılmıştı.

Ekonomik Hayat

Tulunoğulları ve Akşidler, doğu ve batı ticaret yolları arasında oldukları için ticarete oldukça gelişmişti.

Eyyubiler ve Memlûklüler'de ise Mısır'la ticaret çok gelişmişti.

Memlûklüler döneminde Trablus, Şam, İskenderiye, Dimyat, Yafa ve Akka önemli ticaret merkezleri haline geldi.

Ümit Burnu'nun bulunması ile bu ticaret merkezleri önemini yitirdi.

Gazneliler, Hindistan topraklarını ele geçirerek ekonomilerini canlandırmıştı.

Büyük Selçuklular'da, Orta Asya ve Hindistan'dan gelen ticaret yollarının geçmesi ülkeyi zengin bir hale getirmişti.

Anadolu Selçuklu Devleti, ticaret yolları üzerinde yaptığı vakıf kuruluşları, han ve kervansaraylarla ticari alanda gelişmişti.

Sosyal Hayat

Türk-İslam Devletleri'nde göçebe bir hayat görülmüş, göçebecilikten dolayı hayvancılık gelişmişti.

Yerleşik hayata geçildikçe köylerde oturanlar tarımla, şehirlerde yaşayanlar ise ticaret ve el sanatlarıyla uğraşmışlardı.

Şehirlerde ticaretle uğraşanlar Ahi teşkilatını oluşturmuşlardı.

Anadolu Selçukluları zamanında Türkler zengin ve mutlu bir hayat sürmüşlerdi.

Bilim

Türk İslam Devletleri'nde medreseler bilim merkezi idi.

Büyük Selçuklu Devleti zamanında, dünyanın ilk üniversitesi olarak kabul edilen Nizamiye Medresesi yapıldı.

Medreselerde Kur'an, hadis, kelam, fıkıh, Arap dili ve edebiyatı, matematik, mantık geometri ve tarih okutulurdu.

Önemli bilim adamlarının başlıcaları; Farabi, Biruni, İbn-i Türk, İbn-i Sina, Gazali, Ömer Hayyam'dır.

Sanat

Türk-İslam devletlerindeki sanat eserlerinde mimari ağırlıkta idi.

Türk-İslam Devletleri tarafından yapılan ve günümüzde hala ayakta duran sanat eserlerinden bazıları şunlardır:

Tulunoğlu Camii

Baybars Camii

Mescid-i Cuma

Sultan Sencer Türbesi

Alaaddin Camii

Burmali Minare

ATILA ÇATALTEPE